

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

I. ÉVFOLYAM 3—4. SZÁM

BUDAPEST 1972.

A szám munkatársai: Balassa Iván (B. I.), Barabás Jenő (B. J.), Bodgól Ferenc (B. F.), Ecsedy Csaba (E. Cs.), Égető Melinda (É. M.), Halász Péter (H. P.), Kecskés Péter (K. P.), Kisbán Eszter (K. E.), Kodolányi János (K. J.), Kodolányi Jánosné (K. Jné), Kósa László (K. L.), Magyar Róza (M. R.), Paládi-Kovács Attila (P. K. A.), Raffay Anna (R. A.), Szabó László (Sz. L.), Szege Bálint (Sz. B.), Veres Péter (V. P.)

Szerkesztő: Kecskés Péter

Szerkesztőségi cím: Budapest, VIII., Könyves Kálmán körút 40.

Szerkesztőségi titkár: Anka Mária

Kiadja: a Magyar Néprajzi Társaság

Kézirat gyanánt

TÁRSASÁGI HÍREK

A Magyar Néprajzi Társaság tagjainak névsora

I. rendes tagok (folytatás)

Antal Jánosné — Bp.; Bácskai Dorottya — Bp.; Berlák Irén — Hidas; Biró Friderika — Bp.; Chikány Béláné — Bp.; Csukás Györgyi — Székesfehérvár; Deákné, Fűvessy Anikó — Tiszafüred; Dinnyés László — Bp.; Dinnyés Lászlóné — Bp.; Engloner Erika — Bp.; Érczy Jánosné — Bp.; Faragó Laura — Pécel; Fekete Aladárné — Bp.; Gencsy Éva — Bp.; Hajdu Attila — Bp.; Halmy Miklós — Bp.; Hidvégi Miklós — Bp.; Holló Andrea — Bp.; Holló László — Bp.; Jakab Csongor — Bp.; Jakab Mihályné — Bp.; Juhász Ágnes — Szigethalom; Kant Judit — Bp.; Kerekes Sándor — Vecsés; Kerekes Sándorné — Vecsés; Kovács József — Bp.; Losonczy László — Kecskemét; Nagy Ferencné — Bp.; Nagy Jánosné — Bp.; Pap Miklós — Tokaj; Papp Zsófia — Bp.; Peterdi Magdolna — Bp.; Podlussány Erzsébet — Bp.; Rákóczi Margit — Bp.; Rozsnyay Kinga — Bp.; Sárkány Mihályné — Bp.; Spányi Balázné — Bp.; Szabó Piroska — Bp.; Tarnóczy Balázné — Bp.; Tasnádi Gábor — Bp.; Tóth Lászlóné — Bp.; Tóth Szilvia — Bp.; Vidos Veronika — Bp.; Zelnik József — Bp.; Zsámbók László — Bp.; Zsigmond Gábor — Bp.

A fenti névsor társaságunkba 1972 március—június között felvett tagokat jelöli. Így az előző számunkban közölt 459 tagunkkal jelenleg a Magyar Néprajzi Társaságnak 503 rendes tagja van.

Visszaérkezett postai küldemények

„Ismeretlen”, „Ismeretlen helyre költözött” jelzéssel társasági címre visszaérkezett postai küldemények címzettei:

Gulyásné, Vajkai Zsófia — Bp. XI., Karinthy u. 2.

Juhász János — Bp. VIII., Krúdy u. 4.

Kardos László — Domaszék, 976.

Mokány Miklósné — Békés, Teleki u. 22.

Postájukat őrizzük, kérjük új címüket, a változásokat közölni szíveskedjenek.

Felhívás

Kérjük — elsősorban vidéken élő — tagtársainkat, hogy a néprajzi kiadványok, kiállítások és rendezvények teljesebb, pontosabb publikálása érdekében szíveskedjenek a Néprajzi Hírek szerkesztőségéhez rövid (két gépelt oldalt nem meghaladó) tájékoztatókat küldeni az érdeklődési és ismeretkörükhöz tartozó helyi eseményekről is.

(Szerk.)

A Magyar Néprajzi Társaság 1972. évi közgyűlése

Június 28-án az ELTE tanácstermében került sor Társaságunk 84. rendes évi közgyűlésére. Hetven résztvevő előtt a Társaság elnöke, **Ortutay Gyula** akadémikus nyitotta meg a közgyűlést, majd **A Magyar Népköltési Gyűjtemény 100 éve** címmel tartott megemlékezést. Az elnök szemléletes példákkal ecsetelte a múlt század végi folklór kutatások körülményeit, a publikációk megjelentetése körüli nehézségeket és aláhúzta, hogy e törekvések és eredmények elméleti és módszertani szempontok progresszívek voltak. Kiemelte, hogy még mindig vannak kiaknázatlan lehetőségek a paraszti kultúra jobb megismerésére új adatok alapján is, és ezeket az anyaggyűjtési lehetőségeket a mai, a korábbinál kedvezőbb technikai körülmények között ki is kell használni.

Ezután **Tálasai István** alelnök köszöntötte Ortutay Gyulát abból az alkalomból, hogy megkapta a Herder-díjat, a nemzetközi tudományos élet kitüntető elismerését.

Az elnök felkérte **Hoffmann Tamás** főigazgatót, hogy tartsa meg előadását **A Néprajzi Múzeum 100 éve** címmel. A Néprajzi Múzeum főigazgatója rámutatott arra, hogy az intézmény centenáriumára sem rendelkezik megfelelő kiállító és raktárhelyiségekkel, így eredendő funkciójának csak jelentős nehézségek között tud eleget tenni. Méltatta a három néprajzos generáció tudományos, gyűjtő és feldolgozó tevékenységét, amely megalapozta a szaktudomány tárgyi, szellemi és tudománytörténeti arculatát.

Ezután került sor a Györffy István Emlékérem, valamint a Jankó János-díj odaítélésére (lásd a Személyi hírek rovatban).

Ezt követően a társaság főtitkára, **Földes László** tartotta meg beszámolóját a 83. közgyűlés óta eltelt időszakról. A főtitkár kiemelte, hogy a társasági rendezvények tematikai skálája szélesedett, s a tudományszak egész területének problematikáját képes felölelni. Nem elhanyagolható az

előadások, vitaülések és plenáris ülések száma sem: 30 alkalommal közel 100 tagtársunk vagy társtudomány képviselője tartott előadást, vett részt rendezvényünkön, mint felkért hozzászóló. A közgyűlés a főttkári beszámolót egyhangúlag elfogadta.

A társaság pénztárosa, **Füzes Endre** tartotta meg beszámolóját, majd **Hegyí Imre** ismertette a számvizsgáló bizottság jelentését. A pénztáros és a számvizsgáló bizottság jelentését a közgyűlés elfogadta, s az elnök a közgyűlést bezárta.

Deák Geyza emlékkiállítás Sárospatakon

A Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei abból az alkalomból, hogy hatvan évvel ezelőtt a sárospataki főiskolában tartotta a Magyar Néprajzi Társaság első vidéki vándorgyűlését, és ekkor alakult meg a sárospataki Néphagyománykutató Szövetség, mint a Folclor Fellows első vidéki osztálya, Deák Geyza (1871—1931) emlékkiállítást rendezett. A jeles néprajzi gyűjtő rajztanárnak, aki a Néphagyománykutató Szövetség alapító tagja, a Néprajzi Társaság választmányi tagja volt, tárgyi és írásbeli néprajzi hagyatéka tanúskodik munkája jelentőségéről.

A kiállítást **Balassa Iván**, Társaságunk ügyvezető alelnöke nyitotta meg és tolmácsolta a Magyar Néprajzi Társaság köszönetét a fontos évfordulóról történt megemlékezésért.

Tanácskozás a tokajhegyaljai szőlő- és borkultúráról

Június 7—8-án Sárospatakon a Néprajzi Társaság, az Agrártudományi Egyesület Agrártörténeti Szakosztálya és a sárospataki Városi Tanács közreműködésével a tokajhegyaljai szőlő- és borkultúra gazdaságtörténeti és néprajzi kérdéseiről tudományos tanácskozás került megrendezésre.

Az első napon **Balassa Iván** tudományok doktora tartott előadást a XVI—XVII. századi tokajhegyaljai szőlőművelésben bekövetkezett műveléstechnikai és eszközbeli változásokról. Ezt követően **N. Kiss István** tudományos kutató beszélt a szőlő-monokultúra és árutermelés társadalomra gyakorolt hatásáról Hegyalja Rákóczi-dominium korszakában. A harmadik előadó, **Vincze István** kandidátus betegsége miatt nem lehetett jelen, de felolvasásra került tanulmánya az északkelet-magyarországi szőlő- és borkultúra eszköztörténeti kutatásáról és eredményeiről.

Június 8-án elsőként **Orosz István** kandidátus a XVIII. századi hegyaljai mezővárosokat ért földesúri hatalmaskodások és támadások kérdését taglalta. A XIX. század eleji borkereskedelem hegyaljai problémáit **Bartha István** tudományos kutató mutatta be. **Kapás Pál** vezérigazgató a történeti borvidék mai helyzetéről tartott beszámolót, majd a nagyüzemi szőlőkultúra távlatait körvonalazta.

Az előadássorozatot vita követte, melyben az előadókon kívül **Égető Melinda**, **Filep Antal** és **Kecskés Péter** szólalt fel. **Hoffmann Tamás** főigazgató, mint az Agrártörténeti Szemle felelős szerkesztője bejelentette, hogy a tanácskozás teljes anyagát megjelenteti a folyóiratban.

A vita után a tanácskozás résztvevői Sátoraljaújhelyre utaztak, ahol emlékülésen vettek részt Balásházy János születésének 175. évfordulója alkalmából: kora egyik legkiválóbb gazdasági szakemberének, írójának életútját és tevékenységét **Vörös Antal** kandidátus méltatta.

A tanácskozás utolsó napján, június 9-én a résztvevők tanulmányi kirándulás során a tokajhegyaljai Borkombinát hagyományos és legújabb gépi művelésű szőlőtábláit tekintették meg, valamint megismerkedtek a szőlőfeldolgozás és bortárolás modern eljárásaival.

A Néprajzi Társaság szeptemberi rendezvényei

1972. szeptember 8-án a Kossuth Klubban dr. Karl **Haiding** osztrák múzeumigazgató német nyelven tartott előadást az ausztriai néprajzi kutatásokról, különös tekintettel a népmesekutatásra. A Folklor Szakosztály és a TIT Néprajzi Csoportjának rendezésében sorra került felolvasó ülésen fordítás segítette elő a hallgatóság aktív részvételét.

A Folklor és az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály a Hazafias Népfront Honismereti Bizottságának bevonásával rendezte meg szeptember 20-án a Hazafias Népfront Klubjában a romániai magyar népköltészeti gyűjtésről szóló felolvasó ülését. Előadó **Kallós Zoltán**, az erdélyi balladák ismert gyűjtője és feldolgozója volt.

A Néprajzi Társaság plenáris ülése keretében szeptember 27-én **Györffy György** „Az Árpád-kori szolgálónépek kérdéséhez” című előadását tartotta meg. Az MTA Történelemtudományi Intézetének főmunkatársa az utóbbi időben a kutatás előterébe került honfoglaláskori társadalom és gazdaság vitatott kérdéseire adott új támpontokat. Történeti, nyelvészeti és néprajzi forrásanyagokon alapuló adatai és következtetései több vonatkozásban **Heckenast** Gusztáv kutatásaihoz kapcsolódtak.

Az Ethnographia 1972/2—3. számából

Társaságunk folyóirata, az Ethnographia összevont számában négy tanulmány jelenik meg. **Katona** Imre a magyar népköltészet stilsztikai előmunkálataiból közöl részletet, A túlzás főbb típusai a magyar népköltészetben címmel. **Kovács** Zoltán az oroszországi boszorkányüldözésről értekezik. Illusztrációkban is gazdag tanulmányt ad közre **Kresz** Mária az erdélyi késő-habán kerámiáról. **Szolnoky** Lajos összegző cikkének címe: Falusi takácscéhek Magyarországon.

A kisebb közlemények rovatban a következő cikkek szerepelnek: **Leander Petzoldt**: A prózai elbeszélések történeti forrásainak kutatási kérdéseiről, **Faragó** József: Az edénybe rejtett madár mesemotívumához, **Hoppál** Mihály és **Küllös** Imola: Parasztönéletrajzok — paraszti írásbeliség, **Kovács** Ágnes: Két régi magyar—román vegyesszővegű táncnóta kérdéséhez, **Szacsvay** Éva: Pusztai cselédek bábtáncoltató betlehemezése Somogyban, **Zentai** Tünde: Nádudvari sírjelek, **Takács** Béla: „Győri” cserépedények a falusi református templomokban, **Balogh** Ödön: A marosvásárhelyi fazekasmesterség, **Burgján** Miklós: Magyarországi szív alakú sírjelek.

SZEMÉLYI HÍREK

Kitüntetések

A Magyar Néprajzi Társaság 1972. évi 84. közgyűlésén egyhangúlag elfogadta a választmány által javasolt kutatók **Györffy István Emlékéremmel** történő kitüntetését. Harmadízben így dr. **Diószegi Vilmos** kandidátus (Budapest) és dr. **Kustaa Vilkuna** akadémikus (Helsinki) kapta meg a legjelentősebb magyar néprajzi kitüntetést. Diószegi Vilmos a magyar néphit és a szibériai samanizmus kutatásában elért kimagasló eredményeinek elismeréseként kapta meg az emlékérmét. Kustaa Vilkuna a Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti tagja, korábban a helsinki egyetem néprajzi tanszékének vezetője a finnugrisztika és a finn—magyar tudományos kapcsolatok fejlesztése terén kifejtett tevékenységéért részesült a kitüntetésben. — Tekintettel Diószegi Vilmos súlyos betegségére, a társaság elnöke, **Ortutay Gyula** az emlékérmét **Diószegi Vilmosné, Morvay Judit**-nak adta át. Az elnökség a finn akadémikust magyar és finn nyelvű levélben értesítette, a kitüntetés ünnepélyes átadására későbbi időpontban kerül sor.

A Magyar Néprajzi Társaság fiatal, kandidátusi címmel még nem rendelkező kutatók munkájának elismerésére alapított **Jankó János-díja** 1972-ben harmadszor került odaítélésre. A június 14-i választmányi ülés javaslatai alapján a közgyűlés jóváhagyta dr. **Juhász Antal** és dr. **Hoppál Mihály** kitüntetését. **Juhász Antal**, a szegedi **Móra Ferenc Múzeum** néprajz szakos múzeológusa a dél-alföldi település és építkezés témakörben publikált több tanulmányt. Figyelemre méltó néprajzi múzeológiai munkát végzett, és a **Tápé községről** szóló magas színvonalú monográfiát szerkesztette. **Hoppál Mihály**, az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa, az intézet tudományos titkára a néprajzi kutatás módszertanának szemiotikai és kultúraelméleti szempontokkal történő gazdagítására tett kezdeményezéseket, továbbá a néphitkutatás és néprajzi filmográfia területén szerzett érdemeket.

Múzeológusi és a múzeumügy fejlesztéséért végzett kiváló munkája elismeréseként a művelődésügyi miniszter **Nagy Gyulának**, az orosházi **Szántó Kovács János Múzeum** igazgatójának a **Móra Ferenc Emlékérmét** adományozta.

Dr. Kustaa **Vilkuna** akadémikust, a kiváló finn néprajztudóst 1972. szeptember 21-én Budapesten az Eötvös Lóránd Tudományegyetem **disz-doktorává** avatták.

Munkahelyváltogatások és címváltozások

Gémes Balázs és **Gémes Balázné** néprajz szakos múzeológusok, akik korábban a kecskeméti Katona József Múzeum munkatársai voltak, 1972. május elsejével a szekszárdi Balogh Ádám Múzeum állományába kerültek.

Dr. **Morvay Judit**, korábban a Néprajzi Múzeum múzeológusa, augusztus elsejétől az MTA Néprajzi Kutató Csoport Társadalomtudományi Osztályának tudományos munkatársa lett.

Pázsit Zsuzsanna néprajz szakos múzeológus a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára Gyűjtésszervező Csoportjának munkatársa lett augusztus elsejétől, ahol a kérdőíves gyűjtés irányítását végzi.

A Népi Kultúra — Népi Társadalom, az MTA Néprajzi Kutató Csoport évkönyvének szerkesztői munkáját dr. **Istvánovits Márton** tudományos főmunkatárs és dr. **Kósa László** tudományos munkatárs vette át. Az évkönyv I—VI. köteteinek szerkesztője **Diószegi Vilmos** volt.

Bíró Friderika, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum múzeológusa 1972 júniusában egyetemi doktori szigorlatot tett a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának vizsgabizottsága előtt. Disszertációjának címe: „Az Őrség ház- és lakáskultúrája a XIX. század elejétől napjainkig”. A tanulmány a Tárgyi Néprajzi Tanszéken készült, s szorosan kapcsolódik a Szabadtéri Néprajzi Múzeum nyugat-dunántúli munkálataihoz. A témára vonatkozó részfeldolgozások jelentek meg a Néprajzi Értesítő 1969. és 1971. évfolyamában, valamint az Életünk 1971/5. számában.

A Pest megyei Múzeumok Igazgatósága 1972. augusztus 15-től Budapestről Szentendrére tette át székhelyét. Az új cím: Pest megyei Múzeumok Igazgatósága, Ferenczy Múzeum, Szentendre, Marx tér 6. (Telefon: 91—44, 92—73.)

A Néprajzi Kutató Csoport munkatársai külföldön

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának vezetői és munkatársai a külföldi tudományos kapcsolatok ápolása, tanácskozásokon való részvétel és anyaggyűjtés céljából az alábbi országokban jártak, illetve a következő témákban végeztek gyűjtést.

A Német Demokratikus Köztársaság Tudományos Akadémiájának meghívására **Ortutay Gyula** igazgató, **Vincze István** igazgatóhelyettes tanácskozást folytatott a néprajztudomány szervezeti kérdéseiről és az együttműködés lehetőségeiről. A megbeszélésekre Berlinben 1972. március 27—30. között került sor.

Ortutay Gyula igazgató Bécsben ünnepélyes keretek között vette át a Herder-díjat. A díj átadásánál akadémiai kiküldetésben volt **Nagy Ilona** tudományos munkatárs is, aki a megtisztelő díj kiegészítéseképpen a bécsi egyetem ösztöndíjában részesül. A bécsi útra 1972. május 3—5. között került sor.

1972. szeptember 19-től 27-ig **Ortutay Gyula** igazgató Moszkvában és Tallinban tartózkodott, ahol az 1975-ben megrendezendő Finnugor Kongresszus előkészítéséről tárgyalt.

Nyugat-európai tanulmányúton vett részt **Bodrogi Tibor** osztályvezető 1972. június 25-től július 18-ig. Az út során Hollandia, Belgium, Svájc és a Német Szövetségi Köztársaság több múzeumát meglátogatta, valamint az egyetemi intézetek együttműködéséről is tárgyalt.

Manga János osztályvezető 1972. május 8—29. között Csehszlovákiában csereegyezmény alapján folklór témákban gyűjtést végzett.

Filep Antal és **Paládi-Kovács Attila** tudományos munkatársak 1972. október 2—10-ig Űngvárott (Szovjetunió) tartózkodtak, ahol a szovjet néprajzi konferencián vettek részt. A jelentős tanácskozáson Szovjetunió népeit képviselő tudományos kutatók jelentek meg.

Kósa László tudományos munkatárs 1972. január 24-től február 20-ig Zentán (Jugoszlávia) a helyi múzeum meghívására néprajzi gyűjtőmunkát végzett.

Kriza Ildikó tudományos munkatárs csereegyezmény alapján 1972. április 17-től május 6-ig bulgáriai tanulmányúton vett részt.

Szemerényi Ágnes tudományos munkatárs 1972. június 19. és július 12. között a szovjetunióbeli Jerevánban volt tanulmányúton.

Kisbán Eszter tudományos főmunkatárs a Német Demokratikus Köztársaság Tudományos Akadémiájának meghívására a DEMOS szerkesztőségi tanácskozásán vett részt. Útjának célja a periodika új szakrendszerének és a kéziratban elkészült földrajzi mutató problémáinak megoldása volt. A tanácskozás 1972. április 10—16. között Berlinben és Drezdában zajlott.

Paládi-Kovács Attila tudományos munkatárs 1972. augusztus 9-től szeptember 20-ig Csehszlovákiában tartózkodott. Tanulmányútja során Dél-Szlovákiában néprajzi témagyűjtést végzett.

Sárkány Mihály tudományos munkatárs részt vett a Seminarium Ethnologicum rendezvényein. A meghívással történt tanulmányútra 1972. szeptember 1—14. között Csehszlovákiában került sor.

Hoppál Mihály tudományos titkár 1972. szeptember 9—29. között az olaszországi Pisaban a nyári egyetem rendezvényeit látogatta. Az olasz ösztöndíjjal támogatott résztvevők a kibernetika társadalomtudományi hasznosításáról tanácskoztak.

Kósa László tudományos munkatárs a Magyar—Szovjet Történész Vegyesbizottság delegációjában, a Moszkvában megtartott konferencián vett részt. A tanácskozások témája a magyar és az orosz falu társadalmi struktúrája a XIX. század második felében. A kiküldetésre 1972. szeptember 11—19. között került sor.

K. Jné.

Kutatók külföldről

Magyaroszágon tartózkodott 1972. augusztus 10—24. között a Szovjetunió Népei Néprajzi Múzeumának (Leningrád) két munkatársa: dr. Elizavetta Szafonova **Voluhova** kandidátus, múzeológiai igazgatóhelyettes és Szarra Markovna **Lejkina**, a közép-ázsiai osztály vezetője. A budapesti Néprajzi Múzeum és a leningrádi intézmény közötti csereegyezmény keretében került sor a tanulmányútra, melynek során a vendégek megismerkedtek a múzeum munkájával és kiállításával (Tihany, Székesfehérvár). Előzetes tárgyalásokat folytattak a múzeum vezetőivel a szorosabb tudományos együttműködés érdekében, különös tekintettel a közös finnugrisztikai munkára, hasonló témák együttes feldolgozására és kiadatására, valamint kiállítások cseréjére vonatkozóan.

Dr. Zoja Petrovna **Szokolova**, a Szovjetunió Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének munkatársa, az obi-ugor néprajz specialistája 1972. szeptember 5-én Budapestre érkezett. Az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának vendége négy hónapra keresztül a magyarországi finnugrisztikai kutatásokat tanulmányozza. Szokolova kandidátusi disszertációját 1958-ban írta meg az obi-ugor ház- és lakáskultúra történeti fejlődéséről (Об-сзко-угорсзкоје зсилісе і его развیتیје). Az utóbbi időben a vogul—osztják hitvilág és társadalmi szervezet kérdéseivel foglalkozik, e témakörben jelent meg az állat-kultuszról írott könyve (Kult зсивотнүһ в религии Мосзквa, 1972).

V. P.

Dr. **Baumgartner** János orvos, Venezuelában élő néprajztudós és gyűjtő magyarországi tartózkodása során 1972. szeptember 20-án a Néprajzi Múzeumban vetített képes előadást tartott a délkelet-ázsiai proto-malájok és a venezuelai indiánok kulturális kapcsolatairól. Baumgartner János a budapesti Néprajzi Múzeumnak jelentős műtárgy-kollekciókat adományozott (mintegy 600 db), amelyek a venezuelai Amazonas-terület guahibopiaroa, makiritare és waika törzseinek műveltségét reprezentálják.

E. Cs.

In memoriam . . .

Diószegi Vilmos
(1923—1972)

Hosszas betegség után 1972. július 22-én elhunyt dr. Diószegi Vilmos kandidátus, az MTA Néprajzi Kutató Csoport főmunkatársa. Temetése augusztus elsején volt a Farkasréti temetőben, ahol a társadalomtudományok képviselői, munkatársai és barátai rótták le kegyeletüket. A Magyar Néprajzi Társaság és az MTA Néprajzi Kutató Csoport nevében Ortutay Gyula akadémikus búcsúztatta. Korábbi munkahelye, a Néprajzi Múzeum képviselőjében Kodolányi János főigazgatóhelyettes mondott méltató szavakat. Közvetlen munkatársai, az MTA Néprajzi Kutató Csoport Folklór Osztálya részéről Cs. Pócs Éva vett tőle búcsút.

Diószegi Vilmos Budapesten született 1923. május 2-án. Egyetemi oklevelét és bölcsész-doktorátusát a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte. Még egyetemista korában a Kelet-Ázsiai Intézet munkájába kapcsolódott be. 1947 márciusától 1963 februárjáig a Néprajzi Múzeum múzeológusaként tevékenykedett. 1963 márciusától haláláig az MTA Néprajzi Kutató Csoport Folklór Osztályának főmunkatársa, hosszabb ideig osztályvezetője volt.

A magyar és eurázsiai néphit kutatásának kiemelkedő képviselője Diószegi Vilmos, aki több könyve, szerkesztői munkája, számos publikációja, s nem utolsósorban az általa létrehozott Sámán-archívum révén a nemzetközi folklórkutatás megbecsült alakja volt. Mint embert a lelkiismeretesség, áldozatvállalás és szerénység jellemezték. Negyedszázados munkássága, életműve néprajztudósaink legjobbjai között jelölik ki helyét.

Legjelentősebb könyve „A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben” (Bp. 1958), legutolsó, Sebestyén Gyuláról írt munkája nemrég

hagyta el a nyomdát, A múlt magyar tudósai sorozatban (Bp. 1972). Irodalmi munkásságának teljes bibliográfiája az Ethnographia 1972 4. számában jelenik meg.

Diószegi Vilmos 1946-tól a Magyar Néprajzi Társaság tagja, 1961-től választmányi tag. A Társaság 1972-ben neki adományozta a Györffy István Emlékérmet.

Bodgál Ferenc
(1932—1972)

A miskolci Herman Ottó Múzeum néprajz szakos múzeológusa, dr. Bodgál Ferenc 1972. szeptember 2-án, tragikus körülmények között elhunyt. A bábonyiéri temetőben szeptember 6-án helyezték örök nyugalomra.

Bodgál Ferenc az Eötvös Lóránd Tudományegyetem múzeológus-néprajz szakán 1956-ban fejezte be tanulmányait. Első munkahelye az egri Dobó István Vármúzeum volt, 1957-től a miskolci múzeumban dolgozott másfél évtizeden keresztül.

A magyar néprajztudomány szorgalmas és aktív kutatóját vesztette el személyében, aki a kisiparok kiváló ismerője, a kovácmesterség legjobb hazai szakértője volt. Színvonalas néprajzi múzeológiai munkája mellett tevékenyen támogatta megyéje önkéntes néprajzi gyűjtőit, akikkel országos viszonylatban is kiemelkedő eredményeket ért el. A néprajzi ismeretterjesztés területén jelentős publicisztikai tevékenységet fejtett ki. A Magyar Néprajzi Társaság tagja volt 1952-től, melynek rendezvényein több értékes előadást tartott.

K. P.

100 éves a Néprajzi Múzeum

1872-ben a távolkeleti expedícióból hazatért **Xántus** János kinevezésével új osztály szervezése kezdődött a Nemzeti Múzeumban, a Néprajzi Osztályé. Az új múzeumi osztály alapjait a Xántus által gyűjtött több mint 2500 tárgy vetette meg, bár a múzeum rendelkezett már kisebb néprajzi gyűjteményekkel, közöttük olyan jelentőssel is, mint **Reguly** Antalé. Az új osztály a Nemzeti Múzeum épületében kezdte meg működését költségvetés és a fejlődéséhez szükséges helyiségek nélkül. Az 1887. évi költségvetés adott először évi 500 forint támogatást. A gyűjtőmunka eredményei ellenére lassan növekedtek a gyűjtemények, mivel a gyűjtőterületek tisztázatlansága következtében a néprajzi tárgyak is az Iparművészeti Múzeumot gyarapították, olyannyira, hogy a Néprajzi Múzeumnak leltári állománya javát is át kellett adnia. Csak évtizedekkel később kerülhettek végleg ezek a gyűjtemények a Néprajzi Múzeumba.

A magyarországi gyűjtő tevékenységre erős befolyást gyakorolt néhány nemzetközi és országos kiállítás igénye és lehetősége, valamint **Herman Ottó** néprajzi munkássága. Az előbbiek közül elegendő az 1873. évi bécsi és az 1885. évi országos kiállításra utalnunk. Végezetül az ezredéves jubileum előkészületei a néprajzi munkában is meghatározó jellegűek voltak. A kiállításokat nem a múzeum szervezte és rendezte ugyan, a munkálatokban azonban a múzeumi munkatársak tevékeny részt vettek, az összegyűjtött anyag pedig legalább részben a múzeumba került. A gyűjtők mind a magyar, mind pedig a nemzetiségek által lakott vidékeket fölkeresték. Az érdeklődés kezdetben főleg a „háziipar” felé fordult, a kiállítások számára lakásberendezési tárgyakat és viseleteket gyűjtöttek össze. **Herman Ottó** munkássága elsősorban a halászat és az állattartás-pásztorélet terén volt eredményes, s bizonyára nem túlzás, ha kiemeljük szerepét a pásztorművészet felfedezésében. A millenium ünnepére rendezett kiállítás „néprajzi falu”-jában nagyméretű szabadtéri néprajzi bemutató készült az akkori Magyarország magyar és más nemzetiségű anyagából. A kiállítási előkészületek során bővült a gyűjtés addigi igénye azzal, hogy **Jankó** János munkaeszköz gyűjtemény létrehozását és kiállítását is tervbe vette.

Már az alapítást követő évtizedekben mind mennyiségben, mind tudományos értékben jelentős fejlődés volt a határainkon túli területekről származó gyűjteményekben. Xántus működésének idején gyarapodott a múzeum **Teleky** Sámuel afrikai, **Vikár** Béla finnországi és **Pápai** Károly szibériai gyűjteményével, hogy csak a legjelentősebbeket emeljük ki.

Xántus János nyugállományba vonulása után 1893-ban Jankó János vette át a múzeum vezetését. Energikus és koncepciózus munkájával rövid idő alatt jelentős eredményeket ért el, s meghatározta a fejlesztés irányát. A gyűjteményeket előbb a Várbazár néhány helyiségébe, majd onnan rövidesen a Csillag u. 15. alatti bérházba költöztette. Az utóbbi helyen kiállítászerű bemutatásra is lehetőség volt. A múzeum feladatait a következőképpen gondolta el: 1. A magyar és a nemzetiségek etnográfiajának bemutatása néprajzi tárgyakkal. 2. „Hogy ethnographiánk nemzetiségi részét megértsük, minthogy e nemzetiségek csak nagyobb, a külföldön élő néptörzseknek töredékei, szükséges a töredékeket a főtörzssel összehasonlítani, nemcsak az általános összehasonlítás szükségessége szempontjából, hanem azért is, mert e főtörzsekből egy kicsiny, de válogatott típusgyűjteményre van szükségünk és pedig a tót megértésére a csehől, a ruténekre az oroszról, az oláhéra a romániai oláhéből, a bolgáréra a bulgáriai bolgárból, a szerbére a Szerbia szerbjéből stb., stb.” 3. A magyarság néprajzának megértése végett történeti néprajzra, az őstörténeti kapcsolatok kimutatására is szükség volt. Ennek „első eszköze az ősi foglalkozások és eszközeinek bemutatása, amennyiben azok a mai napig fennmaradtak a pásztorélet, a halászat eszközeiben s a népies kézi munkaeszközökben. Második eszköz az, hogy a hazánkban jelenleg élő, a magyarok bejövetele óta itt élt, sőt a magyarokat megelőzőleg hazánkban lakott népek és nemzetiségek anthropológiájának alapelemeit is megismerhesük.” Harmadik eszközként „egyrészt nyelvileg (finnugor) másrészt ethnographiailag rokon (török—tatár) népek néprajzának bemutatása” szerepel. 4. „Végül nem zárkozhatunk el azon feladat elől sem, hogy az általános nemzetközi ethnographiából a legfontosabb típusokat bár kicsiny, de rendkívül válogatott gyűjteményekben be ne mutassuk, hanem azért is, mert úgy az iskolai tanítás, mint az általános művelődés ezen követelményének Magyarországon más intézet, mint a M N Múz erre már törzénelmi múltjával elkészült Néprajzi Osztálya, meg nem felelhet.”

Jankó terveinek nemcsak irányítója, hanem kétkezi munkása is volt. Magyarországon gyűjtött tárgyak nagy sokaságán felül a **Zichy**-expedíció tagjaként is gyarapította a gyűjteményeket. A múzeum 1902-ben, Jankó halálakor már csaknem 37.000 tárgy birtokában volt, vagyis működésének nyolc éve alatt 31.000 tárggyal növekedtek a gyűjtemények. Ezenkívül

létrejött a fényképgyűjtemény és **Vikár** Béla munkája révén a fonográf-fal felvett népzenei gyűjtemény. A kutatásokat a kor színvonalán álló, jól rendezett könyvtár segítette. Ugyanebben az időben a nemzetközi gyűjtemények többek között a **Fenichel**- és a **Biró**-féle új-guineai, valamint a **Festetich**-féle óceániai gyűjteménnyel gazdagodtak. A kép nem lenne teljes, ha megfeledkeznénk arról, hogy Jankó meg tudta teremteni a múzeum publikáló fórumát is, az *Értesítő*t, s megindította a múzeális anyag katalógusszerű közzétételét, a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Gyűjteményei című sorozatban. Előkészítette a magyarországi anyag katalógusszerű kiadását is, ezt azonban már **Bátky** Zsigmond szerkesztette és adta ki „Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére” címmel (Bp. 1906).

A Néprajzi Múzeum az alapításától eltelt három évtized alatt nagy, nemzetközileg is elismert múzeummá fejlődött, a magyar néprajznak vezető, sokáig egyetlen számottevő intézményévé vált. Kutatásai éppen ezért nem korlátozódhattak a népi kultúra tárgyi emlékeire, hanem kiterjedtek a szellemiekre is. Kiemelten kell megemlékeznünk arról, hogy a Vikár Béla által megalapozott népzenei gyűjtemény **Bartók** Béla, **Kodály** Zoltán és **Lajtha** László munkája révén páratlan értékű, hatalmas gyűjteménnyé, a magyar népzene kutatás alapjává fejlődött.

Jankó János halála súlyos veszteségként érte mind a néprajzot, mind a Néprajzi Múzeumot. Az általa megkezdett munkát folytatták ugyan munkatársai és utódai, bár nem mindig ugyanazzal az energiával és tervszerűséggel. A múzeumot átköltöztették az Iparcsarnokba, onnan pedig 1924-ben jelenlegi helyére. A fejlődés folyamatát megtörte az első világháború. A háború után megcsappant a költségvetés, visszaesett a gyűjtemények gyarapodása. Az anyagi helyzet súlyosságára vall, hogy egy évtizedig a Néprajzi *Értesítő* sem jelenhetett meg.

A Tanácsköztársaság kulturális tervei a múzeumi területet és érintették, rendelet jelent meg a Nemzeti Múzeum átszervezéséről. A program korszerű Néprajzi Múzeumot tervezett, a Tanácsköztársaság bukása azonban útját állta a tervek megvalósulásának.

A két világháború között gyűjtött tárgyak száma nem sokkal haladta meg a tízezret, a tudományos értékük azonban nagy, hiszen adatolásukban korszerűbb igények érvényesültek. Törekedtek a gyűjtemények kiegészítésére, tematikus kutatásokhoz kapcsolódóan gyűjtöttek tárgyakat és kísérletet tettek kollektív gyűjtések szervezésére is.

Főleg skandináv példák nyomán a múzeumi munkában is előtérbe került a szélesebb társadalmi rétegek bevonása. Voltak már előzményei ennek a néprajzban, hiszen a Magyar Néprajzi Társaság is szervezett gyűjtőmozgalmat, ezenkívül eredményesen működött a Folclor Fellows

magyar tagozata is. Ugyancsak skandináv példákra 1939-ben archiváló csoport létesült, Ethnologiai Adattár néven. Az Adattár azt a feladatot kapta, hogy gyűjtse és őrizze, gondozza és a kutatás rendelkezésére bocsássa a kéziratos néprajzi adatokat, a fényképeket és rajzokat.

A második világháború a munkát teljesen megbénította. A kiállítást le kellett bontani, a gyűjteményeket el kellett csomagolni és biztonságba helyezni. A háborús események súlyos károkat okoztak az épületben, csak 1946-ban lehetett a helyreállításban addig jutni, hogy megkezdődhetett a raktárak berendezése. A régi nagy kiállításról hely hiányában le kellett mondani. 1947-ben végül elérkezett az a nagy szervezeti átalakulás is, amely az Országos Magyar Történeti Múzeum Néprajzi Osztályát önálló **Országos Néprajzi Múzeum** rangjára emelte. Akkor épült ki a múzeum szervezete, amely lényegében ma is működik.

A felszabadulás után a múzeum történetében a gyors fejlődés korszaka következett. Igen jelentős a gyűjtemények fejlődése, pl. a kerámia és a viselet tárgyai megkétszereződtek, de nem kevésbé kiemelkedő a bútör- vagy a földművelő eszköz gyűjtemény gyarapodása. Helyszíni gyűjtésekkel sikerült növelni a dél-amerikai, a mongol és a szibériai kollekciót, csere útján a finn anyagot. Az intézmény szerepe a magyar néprajzi kutatásokban megerősödött.

A Néprajzi Múzeum az alapítása óta eltelt 100 év alatt Európa legnagyobb néprajzi múzeumai közé növekedett. Tárgyainak száma meghaladja a 150 000-et, kézirategyűjteménye csaknem 2 millió lapnyi, mintegy 250 000 fénykép birtokában van. Könyvtárának állománya eléri a 100 000 kötetet. A száz esztendő folyamán sokféle elgondolás, elv érvényesült a gyűjtemények gyarapításában és a kutató munkában. A múzeum munkatársai az alapítástól fogva mindig arra törekedtek, hogy munkájuk ne csak a népi kultúra emlékeinek megőrzésére és feldolgozására terjedjen, hanem bemutatásuk révén művelődési célokat is kövessen. Különösen a felszabadulás után számos hazai és külföldi kiállítás rendezésére került sor, sajnos azonban a múzeum ma sincs abban a helyzetben, hogy saját helyiségeiben állandó kiállításban tárhatná a közönség elé anyagát és kutatási eredményeit.

K. J.

Centenárium i ünne pségek a Néprajzi Múzeumban

A Néprajzi Múzeum fennállásának századik évfordulója alkalmából konferenciát rendezett a Magyar Tudományos Akadémián, október 9—10-én. A konferencia előadásai múzeumtörténeti és múzeumpolitikai kérdéseket tárgyaltak.

Az első nap délelőtti műsorán az ünneplő múzeum köszöntése és a kitüntetések átnyújtása szerepelt. Ezt az ünnepi eseményt a következő előadások követték: **Hoffmann Tamás**: A Néprajzi Múzeum 100 éve; **Fülep Ferenc**: A Magyar Nemzeti Múzeum és a Néprajzi Múzeum tudományos kapcsolatai; **Kodolányi János**: A Néprajzi Múzeum működése; **Szege Bálint**: A Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Szentendre) tevékenysége. A műsort délután néprajzi filmbemutató zárta.

A második nap műsorában a konferencia külföldi résztvevői olvasták fel előadásaikat. Ezt követően **Hofer Tamás** ismertette a Néprajzi Múzeum tudományos és múzeológiai kapcsolatait. A konferencia munkáját összefoglalta: **Ortutaty Gyula** akadémikus.

A Néprajzi Múzeum centenáriumi kiállítási vezetője egy füzetben, magyar és angol nyelven jelent meg: **A Néprajzi Múzeum kincsei 1872—1972** (Bp. 1972. 46 oldal, 79 fekete-fehér kép). Előszó: **Hoffmann Tamás**, szöveg: **Kodolányi János**, fényképek: **Franciscy József**, **K. Rápolti Gabriella**, **Szabó Jenő**.

A centenáriumi rendezvények ismertetésére 1973/1. számunkban viszsztatérünk.

TUDOMÁNYOS MUNKA

A néprajzi atlaszok munkálatairól

A **Magyar Néprajzi Atlasz** munkatársai, az MTA Néprajzi Kutató Csoport és az Akadémiai Kiadó szerződése alapján megbízást kaptak a térképek elkészítésére, illetve leadására. Ennek megfelelően **Barabás Jenő** a gazdálkodás és építkezés, **Diószegi Vilmos** a hiedelmek, **Csalog Zsolt** a társadalom és népszokások, **Füzes Endre** az építkezés, **Györgyi Erzsébet** a szokások, **Hegyi Imre** az állattartás, **Horváth Terézia** a népviselet, **Kisbán Eszter** a táplálkozás, **Morvay Judit** a társadalom, gazdálkodás és táplálkozás, **Paládi-Kovács Attila** a gazdálkodás és teherhordás, **Pócs Éva** a szokások és hiedelmek, **Szolnoky Lajos** a gazdálkodás és technikák köréből — összesen 620 térképet készít. A feldolgozó munkával párhuzamosan kerül sor a térképek nyomdatechnikai előkészítésére. A magyarázó szövegek megírása 1972—73-ban folyamatosan történik. A Magyar Néprajzi Atlasz kiadása így 1974-ben valósulhat meg.

B. J.

Szolnok megye Néprajzi Atlaszának előmunkálatai 1963-ban indultak meg. Ekkor jelentek meg **Csalog Zsolt** és **Pócs Éva** szerkesztette kérdőívek. Miután a munkát vezető két múzeológus 1965-ben megvált a vállalkozás fedezetét biztosító szolnoki Damjanich János Múzeumtól, az atlaszgyűjtések elakadtak. A munkálatok 1968-ban folytatódtak (munkatársi gárda újjászervezése, feladatok pontosabb meghatározása, kutatópontok számának csökkentése). A regionális atlaszban csak az 1900-ig létrejött községek szerepelnek, a nem önálló tartozéktelepüléseket az anyaközség tartományaként vizsgáltuk. A gyűjtőmunka a megye múzeológusainak, valamint a debreceni és a budapesti egyetemi hallgatók közreműködésével 1969—1971 között felgyorsult, s 1972 májusában befejeződött. A 65 kutatópont anyagának pótgűjtésére is sor került, s megkezdődhetett a feldolgozó munka.

Szolnok megye Néprajzi Atlasza három kötetben kerül kiadásra. Az első két kötet a bevezetőt, a kommentárokat és a térképeket tartalmazza, a harmadik kötet az eredeti kérdőív témaköreinek átfogó elemzését adja, kiegészítve a megjelent irodalommal, múzeumi adattári és tárgy-, vala-

mint fényképanyaggal. Az első kötet sajtó alá rendezése most folyik, s a kézirat december 30-ig kerül nyomdába. Az A/4-es formátumú első kötet 75 atlasz-kérdés anyagát tartalmazza (földművelés, állattartás, táplálkozás, település-építkezés, teherhordás és viselet témakörökben). Külön dobozba kerül a kb. 210—230 lapnyi 75 000-es térkép egyszínű nyomással. A kommentárok rövid foglalata minden kérdés után németül is olvasható.

A Szolnok megyei Néprajzi Atlasz munkálatait a megyei tanács évi kétszázezer forinttal támogatta, a kiadás és honorárium költségeire a Magyar Tudományos Akadémia és a megyei tanács feles arányban évi százezer forintot folyósít.

Sz. L.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum munkájáról

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum országos gyűjtőkörű intézményként a művelődésügyi miniszter rendeletére 1972. január elsején alakult meg. Feladata, hogy tudományos és közművelődésügyi intézményként összegyűjtse, megőrizze és bemutassa a magyar népi építészet és lakáskultúra nagymányos formáit, a múzeumba áttelepített építmények csoportosításával érzékeltesse a történetileg kialakult település-szerkezeteket, a jobbagy és paraszti termelés üzemeit, a XVIII—XIX. századi feudális társadalom falusi és mezővárosi népességének anyagi műveltségét.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeumnak Szentendre város adott a Szabadság-forrás völgyében, mintegy ötven hektár területet, amely alkalmas arra, hogy a különböző tájak mikrogeográfiáját érzékeltesse.

A III. ötéves tervben a beruházás megkezdéseként sor került a terület kisajátítására, majd az 1968-ban készült beruházási program többszöri kritikai vizsgálata után 1970-ben kapott végső formát és jóváhagyást. E program az intézmény működéséhez szükséges létesítmények (utak, közművek, raktárak, műhelyek) megvalósítását tartalmazza. A beruházási munkálatokat a MÜBER gondozza.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum szervezete a Néprajzi Múzeum főigazgatójának tudományos irányításával, a feladatok elvégzésének sorrendjében fokozatosan épül ki (jelenleg a munkatársak létszáma 35 fő), s az üzemeléshez szükséges épületek elkészültéig a Néprajzi Múzeumban kapott otthont.

Az intézmény tudományos előkészítését a Néprajzi Múzeum munkatársai 1967-től folyamatosan végezték, a népi építészeti emlékek felkutatása alapján alakították ki a múzeum telepítési tervét. Az 1970 tavaszán

elkészült és szakértő bizottság véleménye alapján kiegészített tervet a Szabadtéri Néprajzi Múzeumok Országos Tanácsa 1970 őszén jóváhagyta. A végleges terv a korszerű tudományos igényeknek megfelelően néprajzi, építészettörténeti, továbbá település-, gazdaság- és társadalomtörténeti szempontok egyeztetésével készült. A kiválasztott 85 és további 266 kisebb építészeti objektumot tíz nagyobb tájegység csoportosításában kívánjuk bemutatni, amelyek a megfelelő táj építő kultúráját, az eredetét megközelítő környezetben fogják érzékeltetni.

A kitűzött cél megvalósítása sokoldalú, munkaigényes feladatot jelent, így a Múzeumok Középtávú Tudományos Terve (1972—1975) az ország néprajz szakos tudományos dolgozóinak munkájára is igényt tart. A Szabadtéri Néprajzi Múzeumban tudományos kutató és feldolgozó munka folyik a kiválasztott épületek és azok berendezésének megtervezésében. A telepítési tervben szereplő épületek alapadatai szerint készülnek a műszaki felmérések, az egyes épületek bontásához szükséges dokumentációk, a bontási tapasztalatok értékelő rögzítése. A munka további mozzanatai: néprajzi újraépítési javaslat, műszaki kiviteli és restaurálási-konzerválási dokumentáció, végül mindezek alapján az egyes objektumok szükségsszerűen sok munkafázisban történő felépítése.

Áttelepítés céljából a múzeum eddig több mint hatvan építményt, lakóházat, gazdasági és szakrális épületet vásárolt meg, s többségük a szentendrei területen az újraépítést várja. Az építő-kivitelező munka a III. számú, Felső-Tiszavidék tájegység területén indult meg. Ma már tizenöt különböző építmény (köztük a nemesborzovai harangláb) felépült. A többi épület kiviteli terve elkészült vagy befejezés előtt áll. Az objektumok felépítését, a konzerváló és kivitelező munkát az Országos Műemléki Felügyelőség végzi. A most épülő tájegység megnyitását 1973 augusztusában tervezzük.

Sz. B.

Tudományos tanácskozások

Az MTA Szociológiai Intézete a TIT Baranya megyei csoportja közreműködésével 1972. június 26—29. között Komlón, szociológiai konferenciát rendezett. Az **urbanizáció** kérdéseivel foglalkozó tanácskozáson **Márkus István** előadásában az „utóparaszttság”, **Sárkány Mihály** a paraszt-ság fogalmának társadalmi-gazdasági megközelítése témával foglalkozott.

A Nemzetközi Népzenei Tanács dallamtörténeti csoportja szeptember 18—23-a között tartotta harmadik konferenciáját Sárospatakon. A tanács-

kozás tárgya az európai népzene, közelebről a népdal a középkorban, a **középkori és a mai népzene** kapcsolata. A magyar kutatókon kívül lengyel, csehszlovák, osztrák, jugoszláv, svájci, belga és NSZK-beli zene-folkloristák és zenetörténészek vettek részt a konferencián, ahol több mint harminc előadás hangzott el.

A Veszprémi megyei Múzeumok Igazgatósága rendezésében 1972. szeptember 29—30-án **kézművesipartörténeti szimpoziумra** került sor. A szimpoziум előzménye a Nagyvázsonyban 1971. április 22—23-án tartott tanácskozás, amelyen a Veszprém megyei céhek lyukkártya-rendszerrel feldolgozott kataszterét mutatták be (részletesebben: Veszprém megyei Múzeumi és Helytörténeti Tájékoztató 1971 4. száma). A szimpoziум vitaanyagát előzetesen a résztvevők rendelkezésére bocsájtották (Veszprém, 1972. 112 oldal). Az országos hatósugarúvá bővülő kutatásokban néprajzosok is jelentős témákkal képviseltetik magukat: a mesterlegények vándorlásának jelentősége a kultúra közvetítésében a XVI—XIX. században (**Domonkos Ottó**), az észak-magyarországi terület kézművesiparának szerkezete (**Bodó Sándor**), magyar bútorigipari munkaeszközök és technikák (**Csilléry Klára**), a mátrai vízimolnárok munkaszervezetének változása a XIX. század végén (**Selmeczi Kovács Attila**). A szimpoziум előzményeit és célkitűzéseit **Nagybákay Péter** ismertette, vitavezetők: **Bartócz József**, **Domonkos Ottó**, **Hoffmann Tamás**, **Nagy Lajos** és **Vörös Károly** voltak.

A kézművesipartörténeti szimpoziум előtt, szeptember 28-án Veszprémben, elsősorban vegyészeti témákkal foglalkozó technikatörténeti tanácskozásra került sor.

A **népi műemlékek** védelméről tudományos tanácskozást rendeztek Nyíregyházán október 4—5-én. Az előadások és vita után a konferencia résztvevői megtekintették a sóstói regionális szabadtéri néprajzi múzeum építményeit és a szabolcs-szatmári területen műemléki és tanulmányi ki-ránduláson gyarapították ismerteiket.

K. P.

Néprajzi kutatás a romániai Kovászna megyében

A Román Szocialista Köztársaságban az elmúlt néhány esztendőben különös jelentőséget kapott a helytörténettel, az adott szűkebb táj népének életével, néprajzával foglalkozó kutató munka. Ennek a nemcsak elvileg szorgalmazott, de anyagilag is támogatott kultúrtevékenységnek az eredményeként igen jelentős néprajzi anyagot gyűjtöttek össze, s egyre nagyobb részét publikálják is. A helyi népi hagyományok megismeréséért

és megőrzéséért indított tevékenységet a megyei múzeumok és a megyei Népi Alkotások Háza-i irányítják, s ma már egyre több. formájában és tartalmában egyaránt rangos kiadvány jelzi a munka eredményességét.

A háromszéki néprajzi kutatómunka központja immár 93 esztendeje a **Sepsiszentgyörgyi Múzeum** (korábban Székely Nemzeti Múzeum), s ebben a nagymúltú intézetben ma is aktív munka folyik. Két múzeológus foglalkozik néprajzi munkával. Nicolae **Moldovan** főmúzeológus a megyéhez tartozó román falvak földrajzi neveit gyűjti, valamint a román népművészet és a népi fafaragás iránt érdeklődik. **Gazda Klára** múzeológus egyrészt gondozza a múzeum néprajzi anyagát, másrészt pedig gyűjtő és feldolgozó munkát folytat, elsősorban a háromszéki magyar nép gyűjtőgető életmódjára, táplálkozására, kendermunkájára és népviseletére vonatkozóan.

A Sepsiszentgyörgyi Múzeum az elmúlt esztendőkből három rangos kötetből álló évkönyvet jelentetett meg (a múzeum igazgatójának, **Székely Zoltánnak** a szerkesztésében) **Aluta** címen, és már nyomdában van a következő kötet anyaga is. Ezekben a kiadványokban számos néprajzi témájú tanulmány kapott és kap helyet. De meg kell emlékeznünk még a múzeumnak egy igen fontos feladatáról: a **Jóbarát** című ifjúsági lapban immáron negyedszerre meghirdetett néprajzi témájú pályázatra beküldött anyagokat is ők gondozzák és raktározzák. A „Zsuzsi és az András babák” c. pályázattal a népviselet, a „Síppal-dobbal” cíművel a népi gyermekjátékok, az 1972-ben meghirdetett „Füben-fában az orvosság” című pályázattal pedig a népi gyógyítás tárgyi és szellemi emlékeit gyűjtötték össze. A legszebb gyermekjátékokból ez év nyarán kiállítást is rendeztek a múzeumban.

A megyei múzeum irányításával számos helyi, ún. „falusi múzeum” is működik Kovászna megyében (pl. Nagybacon, Kisborosnyó, Polyán, Barót, Vargyas, Erdőfüle).

Aktív néprajzi gyűjtő és kutató munka folyik a Népi Alkotások Házánál is, elsősorban **Seres András** vezetésével. Seres nemrég került Brassó megyéből Sepsiszentgyörgyre, s itt kedvező feltételek között nemcsak korábbi, a barcasági csángók körében végzett gyűjtéseit folytatja sokkal nagyobb hatékonysággal, de figyelme egyre inkább a háromszéki nép élete felé fordul. A Népi Alkotások Háza nemrég adta ki a barcasági csángó leányingek hímzésmintáiról szóló értékes gyűjteményét (Sepsiszentgyörgy, 1972. 17 oldal és 27 tábla), jelenleg pedig a barcasági nép hagyományai mellett elsősorban a Kovászna megyei kopjafákat és írott tojás-mintákat gyűjti.

Az említett kutatók teljes energiájukkal foglalkoznak a néprajz kutatásával, rajtuk kívül azonban számtalan tanár, újságíró, a társadalmi és politikai élet különböző területein dolgozó szakember műveli különböző szinten a néprajzi gyűjtést és kutatást. Tevékenységükről részben megjelent, vagy megjelenésre kész gyűjtemények, részben pedig a **Megyei Tükör**-ben közreadott cikkek adnak számot. A megyei újság jelentőségét különösképpen hangsúlyoznunk kell, mert az elmúlt két esztendő alatt hatalmas mennyiségű helytörténeti és néprajzi anyag megjelenését tette lehetővé. Az 1971-ben megjelent **Kovászna megye** című monográfia is számos fontos néprajzi adatot (helynevek, népi építészeti emlékek, viselet) tett közzé.

A néprajzzal egyéb munkájuk mellett foglalkozó gyűjtők és kutatók tevékenységéről csak vázlatosan, inkább felsorolásszerűen igyekszünk képet adni. **Albert Ernő** (líceumigazgató) diákcsoportjával összegyűjtötte Háromszék vidékének mindaddig alig ismert balladakincsét. Az anyag remélhetően a közeljövőben jelenik meg, s a szerző most Csikban folytatja az anyaggyűjtést. **Haszmann Pál** (ny. iskolaigazgató) évtizedek óta foglalkozik Alsócsernáton község történeti és néprajzi anyagának összegyűjtésével, s éppen most nyílik lehetősége arra, hogy a létesítendő helyi múzeumban megfelelő körülmények között kiállíthassa. **Kakas Zoltán** (aktivista) a háromszéki néphittel és halászattal foglalkozik, **Constantin Stanca** (párttitkár) pedig a népi dallamokat gyűjti. **Kónya Ádám** (a Művészeti Iskola igazgatója) a megye szellemi életének egyik legsokoldalúbb érdeklődésű, legnagyobb publicitású egyénisége. Helytörténeti munkássága elsősorban művészettörténeti jellegű, de számos dolgozatában foglalkozik Kovászna megye népművészetével, népi építészettel és népi díszítőelemeivel is. **Kovács Sándor** (biológia szakos múzeológus) aktívan érdeklődik a népi méhészet és halászat iránt, **Mátyás Árpád** (pártaktivista) a háromszéki folklórral, **Péter Sándor** (újságíró) pedig a megye földrajzi helyneveivel foglalkozik.

Kovászna megyében jók a néprajzi gyűjtés, kutatás feltételei, különösen más megyékhez viszonyítva. Ugyanezt mondhatjuk a közlési lehetőségekről is, elsősorban ami az ismeretterjesztő, vagy adatközlő munkákat illeti. A különböző helyeken és alkalmakkor rendezett szabadtéri ünnepségek is jó lehetőséget adnak, hogy nép dalait, táncait, ünnepi játékait a nagyközönség előtt is bemutassák.

Van azonban a néprajzzal foglalkozóknak gondjuk is. Ezek közül is az egyik legnagyobb, hogy a magyarországi szakirodalomhoz csak nagyon nehezen és rendszertelenül jutnak.

Néprajzi kutatás Kelet-Szlovákiában

A néprajzi kutatás Borsod megyében másfél évszázados múltra tekint vissza. Az itt dolgozó kutatók feladatuknak tekintették a megye sokszínű hagyományainak gyűjtését, megőrzését. Az utóbbi negyedszázadban az itt élő nemzetiségek néprajzát éppen úgy kutatták, mint a határainkon túl élő magyarságét. A kutatások kibővítését szolgálja a szomszédos Cseh-szlovákia tudományos intézményeivel kialakított baráti kapcsolat is.

A Borsod megyei TIT Néprajzi Szakosztálya és a megyei múzeumi szervezet Baráti Körének rendezésében 1972. április 27-én tájkonferenciát tartottak a megyében dolgozó hivatásos kutatók és gyűjtők. Előadónak dr. **Márkus Mihályt**, a Szlovák Tudományos Akadémia kassai intézetének igazgatóját kérték fel, aki Néprajzi kutatások Kelet-Szlovákiában címmel tartotta meg előadását. Márkus jól ismeri e területen a szlovákokat, magyarokat, németeket, gorálokat, ruténeket. Szlovákiában a magyar határ mellett jelentős magyar etnikum található, s a kulturális érintkezés a különféle népcsoportok között több évszázados. Az előadó említette, hogy szlovák aratómunkások jártak le az Alföldre, akik nemcsak élelmet vittek haza, hanem magyar népdalokat, népmeséket is. Gömöri fazekasok még a messzi Moldvába is eljutottak, de említhetjük a régi fuvarosokat, vándor sonkolyosokat, bordásokat, kosarasokat, drótosokat stb. Királyi privilégiummal bíró mezővárosok voltak itt, s ezek Miskolc—Debrecen irányában jelentős közvetítő kereskedelmet folytattak. Sok kisebb-nagyobb leírás, tanulmány szól a terület múltjáról, de összefoglaló néprajzi munka mági sem készült. Jelentősek a századfordulón kiadott vármegyei monográfiák, illetve az utóbbi években megjelent szlovák, német és orosz nyelvű publikációk. Sajnos, magyar nyelvű, illetve az itteni magyarsággal foglalkozó, számottevő néprajzi publikációkról nem lehet számot adni, noha csak ezen a területen a magyarság létszáma eléri a kétszázezer főt.

Tudatos néprajzi gyűjtés csak 1920 után indult meg ezen a vidéken. Először inkább csak cseh szakemberek végeztek itt gyűjtőmunkát, majd a pozsonyi egyetemen alakult néprajzi tanszék. Az egykor itt végzett diákok ma már az idősebb nemzedékhez tartoznak, közülük Ján **Husek**, Ján **Mjartan** munkássága kiemelkedő. A két háború között kérdőíves kutatás is kezdődött, s ilyen módon a néprajzi gyűjtést társadalmi méretekben is igyekeztek megszervezni.

Az 1950-es években kezdték meg Zsakarovce, jellegzetes bányászfalu kutatását, amelyről később egy monográfia is megjelent. Kiszélesedett a honismereti tevékenység is, valamennyi helységben helyi krónikát vezetnek, ezek igen értékes helytörténeti-néprajzi adatokat is tartalmaznak.

Új, fiatal munkatársak kerültek be a múzeumokba, igen jelentős számú publikáció, évkönyv és folyóirat jelent meg. Szlovák kutatók is gyűjtöttek a Magyarországon élő szlovákok — így az Abaújban, Zemplénben élők — között is, s több-kevesebb rendszerességgel gyűjtenek magyar szakemberek is Csehszlovákiában. A közös feladatok közül a palóc kutatást említjük.

A tájkonferencián részt vettek az egri, debreceni, sárospataki múzeumok munkatársai is. Az előadáshoz **Saad Andor**, **Tuszig Mária**, **Zudla Pál**, **Czakó Gyula**, **Deme Dezső** és **Egerszegi Sándorné** szóltak hozzá. Valamennyien a kétoldalú kapcsolatok elmélyítését, a közös kutatásokat tartották a legfontosabbnak.

Márkus Mihály a közeljövőben Sárospatakon tart előadást, miskolci kutatók pedig Kassán, valamint néprajzi gyűjtést végeznek Mecenzéf környékén és a Bodroghöz határainkon túl lévő területén.

B. F.

Néprajzi gyűjtő munka Dél-Szlovákiában

Több jel mutat arra, hogy az utóbbi években megélnékült az érdeklődés Dél-Szlovákia néprajza iránt. A CSEMADOK kezdeményezésére 1967-ben indult meg az ottani magyar értelmiség társadalmi munkájára épülő néprajzi gyűjtő munka. Évről évre megrendezik 1968 óta az önkéntes néprajzi gyűjtők nyári szemináriumát, amelyekre szlovák és magyarországi előadókat egyaránt meghívtak. 1972 nyarán az **Agh Tibor** vezetésével megrendezett gyűjtőtáborban pozsonyi és nyitrai egyetemi hallgatók vettek részt. A CSEMADOK Központi Bizottsága mellett működik a csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság, amelynek elnöki tisztét **Marczell Béla**, a dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum igazgatója látja el. A CSEMADOK Népművészeti Osztályának néhány munkatársa (**Takács András**, **Agh Tibor**) a szlovákiai magyar parasztság dalait és táncait már évtizedes tapasztalattal kutatja. A rendszeres kutatást szolgálja a **Görccsős Mihály** által összeállított felderítő kérdőív is, amelyet a Szlovák Néprajzi Társaság felügyelete mellett, 1968-ban nagy példányszámban nyomtattak ki, s kezdetét vette az adatgyűjtés.

A kutatások legfőbb gondja a szakemberhiány. Ezen kíván segíteni a pozsonyi egyetem néprajzi tanszéke a magyarul tudó hallgatók beiskolázásával és kiképzésével. Az ő nyelvtudásukra épít **J. Podolák** docens is az érsekújvári járás néprajzi monográfiájának harmadik éve folyó gyűjtőmunkáiban. Kutatásaikat a járási szervek és múzeum segítségével ma-

gyar, szlovák és vegyes etnikumú falvakban végzik, s terveik szerint 1975-ben megjelentetik eredményeiket könyvalakban is.

A magyarországi etnográfusok időről időre végeznek kutatásokat Dél-Szlovákiában, de ezek a rövid tanulmányutak kevésbé alkalmasak rendszeres, koordinált munkára. Hazai kutatóink és a szlovák kollégák kutatási programjai nehezen jutnak a megvalósulásig, a publikációig: ehhez fokozott közös erőfeszítések szükségesek.

P. K. A.

A jugoszláviai Zentán végzett múzeológiai munkáról

A vajdasági Zentán 1971. június 10-től augusztus 9-ig és 1972. július 1—31. között összesen három hónapot töltöttem. A két útra jugoszláv—magyar kulturális egyezmény keretén belül került sor. A meghívásra az indította a zentai múzeumot, hogy szakember biztosításának kivételével megteremtették a néprajzi gyűjtemény fejlesztésének, új, állandó kiállítás megrendezésének feltételeit: az intézmény megfelelő épületet és nagyobb anyagi támogatást kapott. A továbbiakban pedig szeretnék vajdasági gyűjtőterületű regionális néprajzi múzeummá alakítani hangsúlyosan magyar anyaggal.

A zentai múzeum igazgatója, **Tripolszky Géza**, képzőművészet mellett folklór gyűjtéssel is foglalkozik, rajta kívül képzőművész, restaurátor, adminisztrátor és takarítónő alkotja a múzeumi kollektívát. A múzeum anyaga jelenleg néprajzi tárgyakon kívül természettudományi, régészeti, helytörténeti és képzőművészeti gyűjteményből, valamint fotoarchívumból áll, könyvtára fejlesztésre szorul.

A mintegy kétezer tárgyból álló néprajzi gyűjteményben a költözések miatt a korábbi rendszerezés felbomlott, így elsőként általános revíziót végeztem, melynek során ötven tételtől eltekintve, a leltárkönyv alapján sikerült az egész anyagot azonosítani. Ezután került sor a selejtezésre, a nem néprajzi tárgyak különválasztására, a tematikus csoportosításra és a régi tárgymutatóval való egyeztetésre. A gyűjtemény legjelentősebb és csaknem hiánytalan része a tiszai halászat eszközei. Gazdag a paraszti gazdálkodás, állattartás, kendermunka és konyhafelszerelés tárgy-kollekciója is.

A rendezett gyűjtemény alapján a múzeumigazgatóval elkészítettük az állandó kiállítás tervét. A kiállítás előkészítéseképpen a tárgygyűjteményből és a fotoarchívumból kiválogattam a bemutatandó anyagot, összeállítottam a még gyűjtendő, illetve fényképezendő témák jegyzékét. Ez azért is fontos volt, mert 1971 őszén **Juhász Antal**, ugyanezen év telén

pedig **Kósa** László egy-egy hónapos terepmunkát végeztek a múzeum részére, s a jegyzékek segítségével tájékozódhattak a gyűjtési feladatokról.

Tájékozódó terepmunkán voltam Adán, Csantavéren, Csókán, Moholon és Péterrévén. Bogarason tárggyűjtést és szélalmokra vonatkozó témagyűjtést végeztem. Részt vettem az 1971. június 26—29. között Zentán tartott folklór-szemináriumon, ahol tájékoztatást adtam a néprajzi tárggyűjtés módszeréről. Az önkéntes gyűjtők között különböző témakörökben útmutatót és kérdőívet osztottam szét. Július 13-án Horgoson helyi magángyűjteményből néprajzi kiállítást nyitottak meg, ahol felkérésre tárlatvezetést tartottam a közönségnek. Augusztus 7-én a múzeumigazgatóval Hertelendyfalvára mentünk. A faluban tájház létrehozását tervezik, s az ezzel kapcsolatos szakmai segítség nyújtására hívtak meg bennünket a Vajdaság kulturális életének több vezetőjével együtt.

1972 júliusában a kiállítás előkészítését folytattam: az előző évben készített hiányjegyzék alapján tárgy- és témagyűjtést végeztem. Így Juhász Antal és Kósa László múzeológiai munkájával együtt a szükséges tárgyi anyag több mint háromnegyede együtt van. Az állandó kiállítás részletes forgatókönyve is elkészült.

E. M.

Beszámoló a Szudánban végzett terepmunkáról

A Kulturális Kapcsolatok Intézete ösztöndíjával, a szudáni—magyar kulturális egyezmény munkaterve alapján hat hónapot töltöttem Szudánban 1972 februárja és júliusa között. Az első és utolsó hónap khartoumi könyvtári, múzeumi munkája és egyetemi konzultációi mellett négy hónapom jutott terepmunkára. Az eredeti terv szerint, az ún. „Déli Funj” terület csaknem ismeretlen archaikus maradványnépei egyikéhez, a kormányzati szervek által hagyományosan „**hegyi burun**”-nak nevezett törzscsoporthoz mentem, a Kék-Nílus provincia legdélibb részébe, az etióp határ mellett elterülő Kurmuk-körzetbe. Miután a hegyi burunok mindegyik törzsét végigjártam és meglátogattam, elsőrendű kutatópont gyanánt a kiemelkedően legnagyobb lélekszámú és az iszlám hatásaitól leginkább elzárt törzset, a **maiakot** választottam. Minthogy a négy hónap során lényegében egyedül voltam, a maiak törzs pedig már az első időszakban befogadott — azaz, a bennszülöttek bizalmatlansága az idegen iránt csupán nagyon kevés problémát jelentett, lévén hogy együtt éltem velük és részt vettem tevékenységeikben, sőt ritusaikban is —, rendkívül intenzív és eredményes szociálintropológiai terepmunkára nyílt lehetőségem.

Több ízben meglátogattam a szomszédos apró népeket — az udukok, ma-baanok, dzsunmdzsumok és berták különböző törzseit —, egyes eredetkérdések, kulturális kapcsolatok és nyelvi összefüggésének tisztázása céljából.

A hegyi burunok — akik magukat **mongatingi lebennek** nevezik („akik értik a nyelvet”), nyelvük neve pedig **lep** („a nyelv”) — Kurmuk és Roseires körzetek területén élnek. Nyolc törzsük lélekszáma összesen mintegy 12 000, ebből a legnagyobb törzsé, a maiaké 6500. A törzsek kulturálisan három csoportba oszthatók. Az északi (Mughaja=magagya, Abuldugu=murkuny, Surkum=tyarkum) és a keleti (Zeriba=gyariba, Shimi=simi, Jerok=gyorot) erősen iszlamizált, az északiak esetében feltehetően már a múlt század elejétől. A középső — délnyugati — két törzs, maiak és mufwa azonban társadalmi és gazdasági, valamint vallási rendszerében még érintetlennek tűnik, amiért is különösképpen fontosnak tartottam vizsgálatukat, mivel a terület egyébként is elenyésző szakirodalmában a hegyi burunokat gyakorlatilag semmi sem képviseli, noha minden bizonnyal nilota nyelvűk, de egyáltalán nem nilota kultúrájuk révén feltehetően értékes adatokat nyújthatnak a nilota népek eredetkérdéseihez vagy korai történetéhez vagy éppen másodlagos primitivizálódásához.

Az etióp határvidék erdős, sik szavannája az elszórt szigethegyekkel peremkerület, amely kétes menedéket nyújtott egy sor menekülő csoportnak a nuerek, baggarák, gallák és északi arabok rabszolgavadász portyái és a fundzs birodalom ugyancsak rabszolgák után kutató fegyveres adószedői elől. Minden esetre a hegyek legalább a védekezést lehetővé tették. Minden törzs egy-egy hegyre települt, és a többivel ellenséges viszonyban volt, még ha világosan ismerte is nyelvi- és kulturális összetartozását azokkal. A zárt életmód mégsem hozott létre jelentős nyelvi különfejlődést és kulturális eltérést. A XX. század folyamán a törzsek többnyire leköltöztek a hegyekről az időszakos folyómedrek és kutak közelébe. Maiak és mufwa törzsek esetében ez alig egy évtizede következett be. A sikon meglepő gyorsasággal alakították ki igen rendezett életüket, és lélekszámuk a meggyarapodó házkörüli föld nagyobb termésével együtt ugrásszerűen növekedett.

A tökéletes önellátásra berendezkedett gazdaság főként a földművelésre épül. A kétmezős (ház melletti nagycsaládi „kert” és külső nagyobb föld) földhasználat lehetővé teszi a termények — 90% dura (Sorghum-félék), kukorica, okra, édesburgonya — munkaigénybeli megosztását, a tizenegy fajta dura pedig a szeptembertől februárig tartó aratást. Az alapvetően ásóbotos, égetéses irtásos (de komplexen trágyázó) földművelés a lokális exogám csoport köztulajdonban levő földeken közösségi munkával folyik (legalább a férj-feleség lokális csoportjainak részvételével). A termés rak-

tározása individuális családok szerint történik, a fogyasztás is közösségi, elvileg a nagycsalád részére, gyakorlatilag azonban az egész lokális csoport, sőt a törzs számára. A hagyományos csereforma pusztán tevékenységcsere, amely részint a közösségi földműveléshez, részint a házassághoz kapcsolódik. A megváltozó házassági rendszer és a pénzben fizetett adó miatt az utóbbi két évtizedben a törzsen kívüli csere és kereskedelem egyre fejlődik, és a külső földön mind nagyobb mennyiségben termelnek szeszámot jövedelemnövényként, valamint növekszik a tartott állatok (kecske, szarvasmarha, sertés, baromfi, juh) száma is, amely korábban elenyésző volt, tartásuk pedig csekély jelentőségű.

Az egykori, ma már csak nevében és emlékeiben élő nemzetség helyett a falú exogám csoport. Nagyobb csoport nincs, pl. maiak tizenkilenc falúja mind önálló, más falvakat „idegennek” tartó egység, amelyen belül világosan fiktív esetekben is mindenki rokonnak tartja a többieket. A falun belül a három nemzedéket magába foglaló nagycsalád már minimális túlnépesedés esetén is szeparálódik, új nagycsalád alakul, amely legfeljebb helyileg marad közel az eredetihez, a politikai (tekintély-) kapcsolatok azonban megszűnnek. A túlnépesedés pontját a nagycsalád alapítójának kompaundjában (kunyhó- csoport- és kert-együttesében) levő férőhelyek száma határozza meg.

A házasság eredetileg — és mintegy másfél évtizeddel ezelőttig — az északabbra élő ingesszana törzsekéhez hasonlóan nem elsősorban menyasszonyváltások ajándékcserejére, hanem az após földjén történő, háromnyolc évig tartó „ledolgozásra” épült. Ma ez egy évre csökkent, és általánossá vált a nagyon súlyos menyasszonyváltás fizetése, amely a család fizetéseképtelensége esetén az egész falusi közösség gondja, és amely a különböző falvak között (számításaim szerint) mintegy 7-8 évenként kiegyenlítődik. A párválasztás két preferenciája, — az intézményes „legjobb barát” húga, illetve a keresztunokatestvérek, — nagy mértékben elősegíti azt, hogy az egymáshoz képest „idegennek” számító falvak nem hivatalos kapcsolatai ellensúlyozzák a politikai ridegséget, és fokozzák a törzs koherenciáját.

A hegyi burunok társadalmi tevékenysége az emberi szaporodás és a föld termékenysége körül forog. Az év ket részre oszlik. A száraz évszakban találjuk a házasság és a gyász (második halál, a lélek halála) ünnepeit, az esős évszak ünnepei pedig a mezőgazdasághoz kapcsolódnak. A két évfelet a nagy, tíz napig tartó termékenységi szertartás köti össze áprilisban, amikor az ember és a föld termékenysége találkozik. Ez az ünnep vadászati ritusokhoz is kapcsolódik. A vadászat egyébként — rendszeréből, az iránta való magatartásból és örökletes főnökéről ítélve — egykor igen

jelentős szerepet tölthetett be a hegyi burunok gazdaságában és gondolatvilágában.

A fentiekből láthatóan is a hegyi burunok gyakorlatilag vezető nélküli társadalomban élnek, annak ellenére, hogy minden törzsnek van egy uralkodója. A törzs politikai rendszere azonban kezdetleges olyannyira, hogy még háború esetén is külön harcolnak a falvak. A termékenységi ünnep az egyetlen, amelyen a törzs együtt vesz részt. Az uralkodó eredetileg — a geneológiákból és az orális történelemből ítélve — a fundzs birodalom, a híres Kék Szultánság által kiküldött adószedő lehetett, aki családjával és kíséretével együtt beleolvadt a törzsbe, csupán adószedői és a törzset kifelé képviselő funkciója maradt meg, politikai és gazdasági hatalom nélkül. A falvakat — különleges esetekben, veszély-helyzetekben — a néhány örökletes „nagy emberből” álló öregek tanácsa irányítja. Arra, hogy ennek a kevésbé stratifikált társadalomnak mégis, eredetileg is lehetett vezetője, csupán az uralkodó neve utal, amely azonos azzal a szóval, amellyel a nilota népek (pl. sillukok, luók) királyaikat illették.

A hegyi burunok vallásában az eredetileg nilota teremtő **dzsoknyál**, az égisten mellett gonosz ellenpárt is találunk, a minden hegyben lakó **dzsok pomut**. Utóbbi az, aki az emberek és a földi világ felett ítél, hozzá mennek az elhunytak lelkei a hegy alatt levő „halottak falujába”. A hegyi burunok minden ritusukat a dzsoknyál nevében és a dzsok pomu ellenében végzik, a ritusok azonban rendkívül differenciálatlanok végrehajtásuk tekintetében, amit minden bizonnyal nem csekély mértékben befolyásol az a tény, hogy minden szertartás elsőrendű eseménye nagy mennyiségű köles-sör készítése és ivása.

Terepmunkám során a szociálantropológiai felmérés mellett elkészítettem a hegyi burun nyelv — elsősorban maiak dialektusának — mintegy 1800 szavas szótárát rövid nyelvtannal; gyűjtöttem ötvennégy hegyi burun és uduk mítoszt, mesét. 1600 fényképfelvételt és tíz óra, lehetőség szerint teljes képet adó, maiak zenei felvételét készítettem. A terepmunka természetesen befejezetlen, a monografikus teljességhez még egyszer ennyi időre volna szükség, azaz egy következő útra.

E. Cs.

KIADVÁNYOK

Etnológiai kézikönyvek

Az amerikai gazdasági antropológia egyik legjelentősebb képviselőjének, a magyar származású **Polányi Károlynak** (1887—1964) könyvét magyarul is kezébe veheti az érdeklődő: **Dahomey és a rabszolgakereskedelem**. Egy archaikus gazdaság elemzése (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1972. 266 oldal). A kötetet bevezető tanulmányt **Bognár József** akadémikus írta, fordította angolból **Sárkány Mihály**, jegyzetekkel ellátta **Ecsedy Csaba**. A XVIII. századi nyugat-afrikai királyság gazdaságának feltárásán túlmenően a poszthumusz könyv Polányi munkásságának összegezését is jelenti.

Bronislaw **Malinowski**: **Baloma**. Válogatott írások (Gondolat, Bp. 1972. 465 oldal). Szerkesztette, válogatta, az utószót és jegyzeteket írta, a fordítást ellenőrizte **Bodrogi Tibor**. Fordította: **Bónis György** és **Ecsedy Csaba** (irodalom: 427—431, tanulmány Malinowskiról: 441—462 oldalakon). A tanulmánykötet anyagát Bodrogi Tibor, a kiváló, lengyel származású etnológus (1884—1942) legismertebb műveiből állította össze. A baloma a Kiriwina szigetiek körében a halott lelkének fő alakváltozatát jelenti, s egyúttal Malinowski egyik, 1916-ban megjelent cikkének címe is. A Csendes-óceáni szigetek népeinek életét és kultúráját ismerhetjük meg a kötetből, s nem utolsósorban az etnológiai funkcionalizmus élő és tudománytörténeti értékű művei között kapunk értő eligazítást.

K. P.

Néprajzi kiadványok

Mezőcsát népi kultúrájából. Mezőcsáti helytörténeti füzetek 3. (Mezőcsát, 1971. 302 oldal, 20 rajz, 12 fénykép, 1 helyrajzi vázlat.) A sorozatot szerkeszti **Kiss László** és **Pataki Sándor**, a kötetet szerkesztette: **Barabás Jenő** és **Voigt Vilmos**. A gyűjteményes kötet a budapesti ELTE néprajz szakos hallgatóinak tantervi gyűjtési gyakorlatán szerzett tapasztalatok felhasználásával készült, a szerkesztő tanárok vezetésével. A tizenöt leíró-

értékelő tanulmányt adattár egészíti ki, a kötetből így a volt mezőváros paraszti kultúrájának monográfia-körvonalai bontakoznak ki.

Dám László: A hajdúböszörményi szőlők népi építkezése. (Debrecen, 1972. 78 oldal, 44 kép.) A szerző a KLTE Néprajzi Tanszékének tanársegéde, akinek munkája a Közlemények a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézetéből c. sorozat 25. füzeteként jelent meg. A tanulmány egyúttal a Tanulmányok Hajdúböszörmény néprajzához c. vállalkozás II. kötete is.

Ferenczi Imre — Molnár Mátyás: Fordulj kedves lovam . . . (Rákóczi és kuruc néphagyományok Szabolcs-Szatmárban, Vaja, 1972. 359 oldal, 19 kép.) A kötetet monografikus igényű, értékelő tanulmány vezeti be, amit 154 kutatópontról származó, jórészt kérdőíves gyűjtésen nyugvó adattár alapoz meg. A kiadvány a szövegfoklór, különösen a történeti epikai műfajok gazdag tárháza.

A Fórum Könyvkiadó „**Sárkányölő ikertestvérek. Kopácsi népmesék**” címmel, Hagyományaink sorozatának harmadik köteteként jelentette meg **Katona Imre**, az ELTE Folklór Tanszéke docensének munkáját. (Újvidék, 1972. 414 oldal, 26 kép.) A Dráva menti falu népmesekincsét tartalmazó könyv anyagát a szerző 1942-ben gyűjtötte, s az utóbbi években egészítette ki és ellenőrizte. A sajtó alá rendezés, jegyzetek és utószó is a szerző munkája.

A jugoszláviai magyarság népköltészetéből vett válogatás jelent meg a Fórum Könyvkiadó gondozásában. „**Idő, idő tavaszidő**” címmel. (Újvidék, 1971.) Válogatta, bevezetőt és a jegyzeteket írta **Bori Imre** irodalomtörténész.

K. P.

Takács András: Eredeti magyar népi táncok VI. Martos, Kéménd (Népművelési Intézet kiadványa, Bratislava, 1971. 103 oldal). A magyar néprajzi irodalomban mindkét falu neve hagyományörzéséről vált ismertté. Tánckultúrájuk kétévtizedes kutatásának egyik eredménye ez a füzet. Az anyag filmezését 1962-ben **Martin György**, **Pesovár Ernő**, **Takács András** és **Tóth Margit** végezte. A most közölt dallamtár anyagát **Ágh Tibor** gyűjtötte. A kiadvány a csehszlovákiai magyar táncsoportok munkáját segíti elő, s része egy későbbi táncmonográfiának.

Takács András: Eredeti magyar népi táncok VII. Szilice, Borzova, Berzéte, Kőrös táncai (Népművelési Intézet kiadványa, Bratislava, 1971. 138 oldal). A kötet a Sajó-völgyi, Rozsnyó vidéki magyarság tánckultúrájából ad izelítőt. Az anyag feltárása **Martin György**, **Quittner János** és

Takács András munkája. A dallamok gyűjtését, lejegyzését jórészt **Agh Tibor** végezte el. A kötetben különösen a botos pásztortáncok és az Ózd vidékén is ismert vasvári, azaz verbunkos táncok érdemelnek figyelmet.

P. K. A.

Tanulmánygyűjtemények

Az MTA Összehasonlító Művészetelméleti Interdiszciplináris Munkabizottsága az Akadémiai Kiadó segítségével **Muszeion Könyvtár** címmel sorozatot indított, melynek első kötete megjelent. A tanulmánygyűjtemény címe: **Művészet és közérthetőség** (szerkesztette: **Szerdahelyi István**, Bp. 1972. 126 oldal). A művészetelmélet és a szakesztétikák oldaláról a művészet közérthetőségének témáját 16 tanulmány vizsgálja. Az éles polemikához **Voigt Vilmos** A folklóralkotás szerkezetének szerkezete c. tanulmányával járul. — A sorozat második kötetének címe **A kultúra szemiotikája** lesz. A tanulmánykötet a kulturális jelenségeket jelelméleti szempontból kutatja, amitől a társadalomtudományok-közi vizsgálatok élénkebbé válását várhatjuk.

Az **Általános nyelvészeti tanulmányok** VIII. kötete (Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 328 oldal, szerk.: **Telegdi Zsigmond** és **Szépe György**) a nyelv és a társadalom összefüggéseinek sokrétű kérdéseivel ismerteti meg az olvasót. A 17 tanulmány szerzői közül többen a néprajzi megközelítés szempontjait is figyelembe veszik. **Benkő Lóránd** a szókincs történeti vizsgálatának tükrében mutatja be a társadalom anyagi és szellemi műveltségét. **Dezső László** a település- és nyelvjárástörténet, **Végh József** a néprajz és nyelvtudomány, **Voigt Vilmos** pedig a folklór és szociolingvisztika kapcsolatait tárgyalja. **Hoppál Mihály** a gesztus-kommunikációról, **Szépe György** a magyar rokonsági elnevezésekről értekezik.

K. P.

Kiadványok megjelenőben

A Corvina Kiadó népművészeti sorozatának hatodik köteteként jelenik meg **Dömötör Tekla: Magyar népszokások** c. tanulmánya angol, német és francia nyelven is (128 oldal, 16 színes és 37 fekete-fehér kép). A könyv történeti mélységében és változásában tárja fel az esztendő jeles

napjaihoz, az életkorokhoz és munkafolyamatokhoz kötődő népszokásainkat, kitekintve a nemzetiségiek anyagára is.

Domokos Péter: A finn irodalom fogadtatása Magyarországon (Modern filológiai füzetek 15. Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 160 oldal). A szerző külön tárgyalja a Kalevala és a finn folklór magyarországi sorsát is.

Ostjakische Heldenlieder. József Pápay's Nachlass. (Osztják hőseinek. Pápay József hagyatéka.) Az öt kötetre tervezett Pápay Könyvtár első kötetét **Erdélyi István** szerkesztette. A könyv egy ma már kihalt északi osztják nyelvjárás területén gyűjtött, négy hőséneket tartalmaz (Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 290 oldal).

Orosz nyelven fog megjelenni **M. A. Rot** monográfiája a magyar és a keleti szláv nyelvi kapcsolatokról. A szerző jelentős nyelvészeti, néprajzi és régészeti adatanyag alapján a korai, VII—VIII. századi kulturális kapcsolatokat igyekszik megvilágítani.

Heves megye műemlékei II. Szerk.: **Dercsényi Dezső** és **Voit Pál** (Magyarország műemlékei topográfiája VIII. Akadémiai Kiadó, 1972. kb. 680 oldal). A három kötetre tervezett munka első kötete Heves megye régészeti, művészettörténeti és népi építészeti anyagának általános összefoglalását, valamint a megye 24 településének betűrendben sorakozó topográfiai leírását adta. A most megjelenő második kötet a betűrendben Eger város és az azt követő 13 község történeti, régészeti, művészettörténeti és néprajzi bemutatását végzi el gazdag levéltári forrásanyag, kb. 700 fénykép és rajz segítségével. A kötet súlypontja Eger műemlékeinek részletes feldolgozása. Az egri vár történetének, régebbi és legújabb régészeti feltárásának, helyreállított védrendszerének és középkori műemlékeinek bemutatása után a szerzők megismertetik az olvasót a barokk alkotásokban oly gazdag Eger műemlékeivel, azok történetével, az egyes településrészek, utcák, terek egykori lakóinak, a műemlékek alkotóinak életszerűen megrajzolt környezetével. A hasonló munkák sorában e kötet foglalkozik először a várost övező külterületek, a „hóstyák” népi építészetével, valamint kitér a híres egri pincék művészi kialakítására is.

Voigt Vilmos: A folklór alkotások elemzése (Néprajzi tanulmányok. Akadémiai Kiadó, 1972. Kb. 280 oldal). A könyv a folklór műfajainak és egyes alkotásainak műfajelméleti rendszerezését adja. Két törekvés egyesül benne: egyrészt a műalkotások tudományos elemző módszerének, másrészt a folklór rendszeres esztétikájának kialakítása. A különböző interpretációs irányzatok módszerének és eredményeinek bemutatására is sor kerül. A szerző képet ad az összehasonlító folklorisztika, a folklorisztikai variánselmélet, a műfajkutatás és más objektív elemző eljárások alkal-

mazásának módozatairól és eredményeiről. Az általános folklórelméleti kérdések tárgyalása után a műfajok vizsgálata következik. A kötet végül a stílus és a művészi módszer kategóriáit tartalmazza.

M. R.

A Népi Kultúra — Népi Társadalom új kötetéről

Nyomdába került az MTA Néprajzi Kutató Csoport évkönyve VII. kötetének kézírata, megjelenése 1973 harmadik negyedében várható. A nemzetiségi témákkal foglalkozó évkönyv tartalma: **Andrásfalvy** Bertalan: A bukovinai székelyek kultúrájáról, **Barabás** Jenő: A székely ház alaprajzi fejlődéséről, **Faragó** József: „A vitéz és kegyes” magyardécsi népballadája, **Halász** Péter: A moldvai magyarok kendermunkája, **Hutterer** Miklós: A magyarországi német népcsoportok, **Imre** Samu: Az ausztriai (burgelandi) magyar szórványok, **Kiss** Mária: A Buda-környéki szerbek halotti emlékünnepei, **Kovács** Ágnes: Idegen nyelvű stereotípiák, mondóka- és dalbetétek anyanyelvi prózai népköltési szövegekben, **Krupa** András: Az emberrel kapcsolatos szlovák népi hiedelmek Békéscsabán, Tótkomlóson és Csanádalbertiben, **Manga** János: A magyarországi szlovákok, **Martin** György: Legényes, verbunk, lassú magyar. **Paládi-Kovács** Attila két tanulmányának címe: Az anyagi kultúra alakulása néhány délalföldi (bánsági) magyar faluban, Ukrán szórványok a 18—19. században a mai Magyarország északkeleti részén. **Sarosácz** György a magyarországi délszláv nemzetiségekről, **Ujváry** Zoltán pedig az erdélyi és magyarországi románok turkajálásáról írt tanulmányt.

K. L.

Romániai magyar néprajzi munkákról

Az Erdélyi Néprajzi Múzeum (Kolozsvár) munkatársa, **Kós** Károly **Népelet és Néphagyomány** címet adta tiz tanulmányból álló kötetének (Kriterion, Bukarest, 1972. 274 oldal). Már a témák felsorolása is mutatja a szerző sokoldalú és korszerű anyagismeretét: az árucseré néprajza, to-rockói vasművesség, kalákák és egyéb munkaformák a régi Bodonkúton, népi szőlőművelés Szászmuzsnán, régi parasztház és lakásbelső Vilceában, népi kandallók és kályhacsempék az erdélyi magyarság körében, ismeret-

len magyar népviseletekről, szerelem és halál a szilágysági népművészetben, a nemzetiségi szervezet nyomai Rákosdon, a székely sírfák kérdése. A szerző maga illusztrálta kötet jelentős hozzájárulás az erdélyi történeti-néprajzi anyag hiteles megismeréséhez.

Naiv művészekről és népi alkotókról szól **Banner Zoltán Csillagfargók** című gazdag képanyaggal ellátott könyve (Kriterion, Bukarest, 1972. 105 oldal, 20 színes és 97 fekete-fehér kép). A műfaji szempontból nem skatulyázható stílusban megírt munka a néprajzos, műtörténész és riportter szemével láttatja a hagyományt őrző, valamint az új arcot és funkciót öltő alkotások legkiemelkedőbb egyéniségeit. A szovátai Bertalan-házaspár és a korondi Páll-család fazekasmunkáitól a makkfalvi Jonel Tiplea kapu-, illetve szaploncai Stan Petras fejfafaragásáig az erdélyi népi kultúra sok művészi értéke kapott megérdemelt nyilvánosságot.

K. P.

Erdélyi jobbágyok panaszlevelei (Kordokumentumok az erdélyi falu életéből 1771—1848). A leveleket válogatta, bevezető tanulmánnyal ellátta: **Kovách Géza** (Kriterion, Bukarest, 1971. 252 oldal).

Orbán Balázs: Székelyföld képekben. A bevezető tanulmányt írta és Nyomdába került az MTA Néprajzi Kutató Csoport évkönyve VII. a fényképeket másolta **Erdélyi Lajos**, előszó: **Sütő András** (Kriterion, Bukarest, 1971. 62 oldal, 100 kép).

Horváth István: Magyarózdi toronyalja (írói falurajz) (Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1971. 472 oldal, 24 fényképtábla).

Pataki József: A csiki vashámor a XVIII. század második felében (Csíkszereda, 1971. 120 oldal). A 34 oldalas ipartörténeti tanulmányt okmánytár egészíti ki, ami történeti-néprajzi szempontból kevésbé ismert adatokat is hoz. A romániai Hargita megye Művelődés- és Művészetügyi Bizottsága gondozásában, a csíkszeredai múzeum kiadványaként jelent meg. A kötet végén román és német nyelvű összefoglalás.

A kecskés ember. Udvarhelyszéki népmesék (Kriterion, Bukarest, 1972. 206 oldal). **Kolumbán István** gyűjteményéből válogatta, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közléteszi **Olosz Katalin**.

Kimentem a selyemrétre kaszálni... Felsőrákosi népdalok. (A Népi Alkotások és a Műkedvelő Művészi Tömegmozgalom Megyei Központja kiadása; Sepsiszentgyörgy, 1972.) Gyűjtötte és szerkesztette **László Attila** (10 dallam), rajzok **Kónya Ádám**.

Tavaszi szél vizet áraszt. 200 magyar népdal (Kriterion, Bukarest, 1972. 294 oldal). Összeállította: **Almási István**.

Márton Gyula: A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai (Kriterion, Bukarest, 1972. 601 oldal).

Bibliográfiai adatok Csíkszereda történetéhez. Összeállította: **Antal Imre** (Csíkszereda, 1972. 30 oldal).

H. P.

A Romániában megjelent **magyar nyelvű agrártörténeti munkák** bibliográfiáját közli a Bukarestben megjelenő Művelődés c. folyóirat 1972 augusztusi száma (46—48. oldalakon). A **Károlyi Jolán** összeállította, 140 főcímet tartalmazó válogatott bibliográfia az 1945—1972 között megjelent munkákból az önálló műveket, a gyűjteményes kötetekben kiadott tanulmányokat, valamint az Erdélyi Múzeum, Korunk, Művelődés, Studia Universitatis Babeş—Bolyai (Series Historica) c. folyóiratok anyagát tartalmazza. Közzétételére a romániai Agrártörténeti Társaság (Societatea de Istorie Agrara din Romania) megalakulása nyomán került sor. Utóbbiról ugyanitt **Nagy Miklós** számol be.

K. E.

Néprajzi közlések a pozsonyi Irodalmi Szemlében

A szlovákiai írók kiadásában megjelenő irodalmi és kritikai folyóirat az utóbbi években számos olyan néprajzi érdekű közleménynek adott helyet, amely megérdemli a magyar etnográfusok figyelmét. Ezek közül is kiemelkedik **Kecskés László** A komáromi szekeresgazdák c. tanulmánya (1969. 10. szám 885—904. oldal). A filológiaiag is kidolgozott közleményből megismerhetjük a szekereség komáromi múltját, sokévszázados történetét, a szekeresek munkájának részleteit, a hajó- és tutajvontatás, a távolsági fuvarozás titkait, továbbá a szekeresek, mint különálló társadalmi csoport férfi és női viseletét, társadalmi szokásait és közéleti szereplését. Hiányt pótló tanulmány **Nyitray Dezső** Dunaradványi vízimolnárok c. közlése is (1970. 3. szám 252—265. oldal). A malmok, révházak leűnt világáról szóló cikkben nemcsak a technológiáról, a malom berendezéséről, az őrlés fufangjairól, a malom bekötéséről és kikötéséről tájékozódhatunk, de a vízimolnárok társadalmi különállásáról, céhes szervezetről, a mesterek, segédek, inasok jövedelmi helyzetéről, a vízimolnárság speciális szokásairól is tudomást nyerhetünk. Néhány részletében új ismereteket közöl **Darkó István** Csallóközi halászat c. cikke is (1971. 7. szám 659—664. oldal).

Néhány folklór közleményt is említhetünk. Két rövid cikkben tardoskeddi hagyományokat találunk. **M. Tóth** Margit Tardoskeddi táncok (1972. 2. szám 143—157. oldal) és **Ágh** Tibor A váskatánc tardoskeddi dallamanyaga (1972. 2. szám 158—161. oldal) c. közleménye a tánckutatók mellett a népdal, az ünnepi és társadalmi szokások kutatásában érdekeltek figyelmére is érdemes. Vág menti, mátyusföldi ünnepi szokást ír le **Morócz** Károly Tőkehúzás (Farsangi népszokások Vágfarkasdon) c. közleményében. Az anyag jelentős része a Szenc melletti Hegysúrról származik. Itt és a Vág mentén is ismert volt a farsangvégi maszkos szokás, a tyúkverés.

A közlemények többségét elfogadható minőségű fényképillusztáció egészíti ki. Reméljük, hogy az Irodalmi Szemle tovább halad a megkezdett úton, s továbbra is helyet ad néprajzi közleményeknek, addig is, amíg a szlovákiai magyar tudományosság a jugoszláviaihoz hasonló fórumot kap.

P. K. A.

KIÁLLÍTÁSOK

A keszthelyi Georgikon Majormúzeum kiállításai

A keszthelyi Georgikon XVIII. század végi és XIX. század eleji gazdasági épületeinek nagy része fennmaradt. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum az épületeket és a hozzá tartozó kertet megvásárolta, helyreállításukat megkezdte és múzeumi funkciók betöltésére tette alkalmassá. A munka első szakasza a Georgikon alapításának 175. évfordulójára befejeződött.

A hátsó udvaron lévő barokk magtár és kettős kukoricagóré helyreállítása megtörtént, amihez az Országos Műemléki Felügyelőség a terveket díjmentesen rendelkezésre bocsátotta (tervező: **Mendele Ferenc**).

A magtár földszintjén és emeletén a magyar mezőgazdasági felsőoktatás történetét bemutató kiállítás látható, amelyben kiemelkedő szerep jut Európa legkorábbi ilyen jellegű intézményének, a Georgikonnak. A Festetics György alapította intézet és jogutódainak történetét az évforduló alkalmából tanulmánykötetben adták ki (szerk.: **Sági Károly**. Georgikon 175. Bp. 278 oldal, képekkel).

A gabonafélék tisztításának és raktározásának XIX. századi anyagát, valamint a magtár működésének bemutatását a padlástérben lévő, augusztus 31-én megnyílt kiállítás szemlélteti. A kiállítás gazdaság-, és technikatörténeti, továbbá néprajzi szempontokat ötvözve készült. A magtár pince részében a Balaton-vidék múlt századi szőlő- és borkultúráját bemutató kiállítás tekinthető meg. A kiállításokat rendezte és a kiállítási vezetőt írta **Balassa Iván** vezetésével **Pintér János**, **Preininger Adolfné** és **Selmeczi Kovács Attila** (Georgikon Major Múzeum. Keszthely, 1972. 50 oldal, 21 kép).

A Majormúzeum további munkálatai során a földművelés és állattartás kiállításain kívül teljességre törekvő szekergyűjteményt terveznek, bemutatják a cseléd- és kasznárlakásokat. Az épületek mögött elterülő nagy kertben fokozatosan valósítják meg a múlt század gyümölcs- és szőlőtermesztésének bemutatását, a szántóföldi gazdálkodás vetésforgóit és virágos kertjét.

Állandó kiállítások műemlékjellegű épületekben

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és a tokajhegyaljai Borkombinát 1972. június 25-én Tolcsván, a XVII. század végén épült Rákóczi-kastélyban állandó **szőlészeti és borászati kiállítást** nyitott meg. A két teremből álló kiállítás bemutatja a tokajhegyaljai szőlő történetét, a metszést, kapálást, kapások rétegét, az aszú készítését, a pincéket, továbbá egy múlt századi teljesen berendezett és felszerelt borházat. A kiállítás befejező részében a tokajhegyaljai szőlőművelés és borászat mai helyzetét és jövő terveit ismerheti meg a látogató. A kiállítást **Balassa Iván** és **Takács Béla** rendezte, művészeti tervező **Boreczky László**.

B. I.

Lajosmizse mellett, a kecskeméti országút mentén **tanyamúzeum** nyílt meg június 30-án. Az eredeti helyén megőrzött tanyaépületet **Bárth János** múzeumigazgató rendezte be a századforduló állapotát tükröző anyaggal, fenntartását a Bács-Kiskun megyei Múzeumok Igazgatósága vállalta.

É. M.

Augusztus 20-án nyitotta meg **Gönyei Antal**, a Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztályának vezetője a békéscsabai **szlovák tájházat**. Az elő- és oldaltornácós lakóház és teljes berendezése a múlt század második feléből való. A Békés megyei Múzeumok Igazgatósága kezelésébe került kiállítóhely múzeológiai munkáit **Tábori György** múzeumigazgató végezte el.

K. P.

Helyben megőrzött műemlékek és kiállítások a romániai Kovászna megyében

Múzeum Csernátonban. A helyi tanács egy régi kúriát állított helyre múzeum céljaira. Ennek első terme a falu történetét és néprajzát mutatja be. A második teremben **Bod Péterről**, a község nagy szülöttéről emlékeznek meg a relikviák, a harmadik teremben egy csernátoni szobát rendeznek be festett bútorokkal. A jövőben a múzeumot további helyiségekkel kívánják bővíteni.

Benedek Elek Emlékmúzeum Kisbaconban. Benedek Elek szülőfalujában, egykori kúriájának előcsarnokában és volt dolgozószobájában ki-

állítás rendeztek, mely bemutatja a nagy mesegyűjtő és mesélő életét, munkásságát. A személyes vonatkozású tárgyak, iratok mellett csodálatos szemlélhetjük azt a több mint százötven könyvet, amit Benedek Elek írt, s melyből számos idegen nyelven is megjelent.

Céhtörténeti kiállítás Kézdivásárhelyen. Kézdivásárhely szépen és gondosan helyreállított főterén, az egyik műemlékjellegű épületben nyílt meg a helytörténeti múzeum, melynek komoly szakismerettel rendezett céhtörténeti kiállítása kiemelendő eredménynek számít. Kézdivásárhely céhesipara a középkortól kezdve jelentős volt, ennek elsősorban a XVIII—XIX. századi szervezetét és készítményeit láthatjuk a kiállításon. A szabók, szücsök, kovácsok, vargák és fazekasok messzeföldön híres munkáit, félkésztermékeit, munkaeszközeit eredeti környezetüknek megfelelően állították ki.

B. I.

Időszaki kiállítások

Mezőtúron a Kiállítási Csarnokban 1972. május 21—23. között „Népművészet és bélyeg” címmel kiállítást rendeztek. A helyi fazekas és szőnyegszövő háziipari szövetkezet, valamint bélyegyűjtő kör kezdeményezte kiállítás megnyitóján **Kresz Mária** múzeológus tartott előadást.

„Tájrendezés, építészet” és „Népművészet, iparművészet” címmel kiállítások megrendezésére került sor Velencén a klubkönyvtárban. A kiállítások a Velencei Nyár '72 rendezvénysorozat keretében július 21. és augusztus 5. között voltak nyitva.

A szentendrei Ferenczy Múzeumban szeptember 8-án nyílt meg a „Szőlőtermesztés emlékei Szentendrén és környékén” c. néprajzi és történeti kiállítás, melyet **Ikvai Nándor** megyei múzeumigazgató rendezett.

Néprajzi fotókiállítások

A helsinki fesztivál keretében a Kluuvi Galériában augusztus 25-én nyílt meg **Kornis Péter** több mint száz művészi fényképfelvételéből álló kiállítása „Élő magyar népszokások” címmel.

Néprajzi fotókiállítás nyílt Zalaegerszegen szeptember 17-én; az anyag később Nagykanizsán is megtekinthető. A kétévencét megrendezésre kerülő néprajzi fotópályázat 1972. évi kiemelkedő és díjazott képei kerültek bemutatásra.

K. P.

A múzeumi és műemléki hónap kiállításai

A Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága Népi díszítőművészet Pálóc-földön címmel Salgótarjánban 1972. szeptember 15. és október 6. között nyitva tartó kiállítást rendezett. A József Attila Múvelődési Házban a Magyar Rádió II. Népzenei Fesztiváljának résztvevői is láthatták a múzeumi hónap első kiállítását, amelyet a három észak-magyarországi megye múzeumi anyagából **Kapros Márta** múzeológus állított össze.

A soproni Liszt Ferenc Múzeumban október elsejétől tekinthető meg a Népművészet I. (A vallásosság népies emlékei) című kiállítás, megnyitót **Hoffmann Tamás**, a Néprajzi Múzeum főigazgatója mondott.

Szeptember 30-án került sor a veszprémi Bakonyi Múzeumban a Veszprém megye népművészete című pályázatra beküldött művekből készült kiállítás megnyitójára.

A hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeumban október 3-án **Ujváry Zoltán** egyetemi docens nyitotta meg A temető néprajza című kiállítást, rendezte **Bencsik János** múzeumigazgató.

A debreceni Déri Múzeumban október 28-án nyílt meg A magyar vásárok néprajza című kiállítás: rendezte **Dankó Imre** megyei múzeumigazgató.

K. P.

NÉPRAJZI DOKUMENTÁCIÓ

A Néprajzi Kutató Csoport gyűjteményei

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának mind a kiemelt, központi néprajzi vállalkozások, mind pedig a kutatógárda megnövekedése miatt is fontos feladatává vált az archívumok kialakítása, azok használhatóságának fokozása. Három gyűjtemény-csoport fejlesztése történik folyamatosan: **könyvtár**, **adattár** és **szakarchívumok**.

A könyvtár (felelőse: Falvy Zoltánné) bár még nem rendelkezik a nehezen beszerezhető régebbi irodalommal, az utóbbi 15 év anyagára vonatkozóan mind önálló kiadványok, mind folyóiratok vonatkozásában jól használható (3298 leltári tétel könyv, 187-féle periodika, összesen 10 000 kötet). Ebben az évben jelentős publikációs anyag mikrofilmezésére és xeroxálására került sor. A könyvtár negyedévenként gyarapodási jegyzéket állít össze, cserepartnereinek száma növekszik.

Az adattár első gyűjteményrésze a **kézirattár**, ahol a helyszíni gyűjtések és vásárolt kéziratok kapnak helyet (felelős: Szemerkenyi Ágnes). A **fordítás-gyűjtemény** (felelős: Kriza Ildikó) az intézet kutatóinak igénye, a tervfeladatok témái és a szakmai társintézmények anyagát figyelembe véve fejlődik. A **fényképgyűjteményhez** — melynek állománya meghaladja a tízezer felvételt — kerül leltározásra a Magyar Néprajzi Atlasz fotóanyaga (felelős: Filep Antal). A most alakult **mozgófilm-gyűjtemény** (kezelője: Hoppál Mihály) igyekszik a magyar néprajzi filmezés egészét átfogni, s részben film-, részben adatanyagban regisztrálni az eddig elért eredményeket. A **diapozitív-gyűjtemény** állománya kb. 500 darabot tartalmaz (kezelője: Sárkány Mihály). A **rajz-gyűjtemény** kialakítása ez évben történik (felelős: Jávor Katalin). A **térkép-gyűjtemény** (felelős: Perjés Antal) az elmúlt évben jelentősen gyarapodott, a korszerű raktározás megoldása jelenti a legnagyobb feladatot (állomány: 725 leltári tétel). A **hangszalag-gyűjtemény** (kezeli: Küllös Imola) az intézet munkatársainak már lejegyzett magnó-tekercseit tartalmazza.

A szakarchívumok kiemelt tervfeladatokhoz, országos tematikus feldolgozásokhoz kapcsolódnak. A **néphit archívum** az intézet legnagyobb kéziratgyűjteménye, amely elsősorban a Néphit Topográfia kérdőívjeire beérkezett anyagot tartalmazza (kezeli: Pócs Éva). A **népi gyógyászati**

archívum kérdőíves gyűjtéseket és szakbibliográfiát őriz meg (archívumkezelő: Hoppál Mihály). A **monda archívum** részben a Mondakatalógus, részben tematikus gyűjtések megőrzési helye (kezeli: Nagy Ilona). A **népdal archívum** nagy anyagához a rendszerezési elvek kialakítását most kezdték meg (felelős: Küllös Imola). A **ballada archívum** eredeti gyűjtéseken kívül új publikációk anyagának rendszeres megőrzésével is foglalkozik (archívumkezelő: Kriza Ildikó). A **mese archívum** anyagában a Mese-katalógus munkálataihoz tartozó kéziratok kaptak helyet, újabban a Magyar Tündérmese Katalógus сюжет-jeit tartalmazó lapok is archívumba kerülnek (kezeli: Kovács Ágnes). A **samanizmus archívumot** Diószegi Vilmos kezelte. E nemzetközi vonatkozásban is jelentős gyűjtemény irodalmi anyagok xeroxálásával gyarapodik. A **borászati archívum** (kezeli: Vincze István) elsősorban fényképanyagot tartalmaz a magyar és délkelet-európai területekről.

Az MTA Néprajzi Kutató Csoport gyűjteményeiben a raktározás, adattárolás és -visszakeresés kérdéseit a gyűjteményrészek nagyságától és jellegétől függően helykártyás vagy lyukkártyás mutatózással, a célnak megfelelő rendszerezéssel fogják megoldani.

P. K. A.

Néprajzi filmezés

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Bizottsága a néprajzi filmezéssel foglalkozó albizottságot hozott létre: az alakuló ülésre 1972. június 23-án került sor. A bizottság hatáskörébe tartozó feladatok: felügyelet a készülő néprajzi filmek felett (forgatókönyvek elbírálása, a hitelesség ellenőrzése), tárgyalási jog a filmgyárral és televízióval, a szekszárdi Nemzetközi Néprajzi Filmszemlék felügyelete. A bizottság elnöke **Vitéz Gábor**, a MAFILM Dokumentum Filmstúdiójának osztályvezetője, titkára dr. **Hoppál Mihály** tudományos kutató, tagjai: dr. **Kodolányi János** főigazgatóhelyettes, dr. **K. Kovács László** tudományos főmunkatárs, **Raffay Anna** tudományos filmrendező és **Sylvester András**, a TV munkatársa.

B. J.

A Néprajzi Hírek 1972 1—2. számában közöltük, hogy a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Központ 1972-ben is meghirdette a **néprajzi amatőrfilmes gyűjtőtábort**, most harmadik alkalommal. A rendezvény színhelye azonban nem Mohács, hanem a Tolna megyei Decs volt. A jú-

nius 25-i megnyitón **Dömötör** Tekla, **K. Kovács** László és **Vitéz** Gábor a tudományos filmezés elvi és gyakorlati kérdéseiről, a néprajzi filmkészítés jelentőségéről szolt a 27 résztvevőnek. A részben már amatőrfilmes gyakorlattal rendelkező, részben kezdők előzetes tématervet kaptak, amiből válogathattak. Szakanyagot is rendelkezésükre bocsájtottak, amihez a helyszínen néprajzi gyűjtést végeztek. A résztvevők önállóan forgattak, s maguk állítják össze filmjeiket. A kísérő szöveg összeállításakor kapnak újból segítséget. — A nyolc nap alatt a következő témák kerültek 8 mm-es filmnyersanyagra: decsi asszony, decsi férfi egy napja, élő gyermekjátékok a Sárközben, sárközi háztípusok, az osztatlan decsi ház berendezése, a nádtető készítése. Decs településtörténetéhez, gazdasági eszközök és teherhordás a Sárközben. — Fenti filmeket és az előző két évben készült magyar néprajzi filmeket az elmaradt Nemzetközi Néprajzi Filmszemle helyett, 1972. október 27—30 között Dombóvárott, az amatőr filmesek területi seregszemléjén mutatják be.

R. A.

KÜLFÖLDI HÍREK

DEMOS

Az európai szocialista országok közös néprajzi tájékoztató folyóirata, a DEMOS (Internationale ethnographische und folkloristische Informationen. Akademie-Verlag, Berlin) a hazai Kultúra Vállalat és a Posta Központi Hírlapiroda 1971-ben a megrendelőknek szétküldött lemondó értesítésével ellentétben változatlanul megjelenik. A terjesztő szervek az NDK-ból származó, téves tájékoztatás alapján küldték szét értesítésüket.

A lap a résztvevő országok (Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, Német Demokratikus Köztársaság, Románia és Szovjetunió) néprajzi és fontosabb társtudományi publikációiról hoz tartalmi ismertetést egységesen német nyelven. Saját anyagát minden ország maga állítja össze. követelmény a néprajzi kiadványok teljességének áttekintése. A magyar anyag szerkesztését a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja végzi.

Az 1960-ban indult kiadvány jelenleg évfolyamonként négy füzetben jelenik meg. Az utolsó lezárt évfolyam a tizenegyedik (1970). A közreadó tájékoztatása szerint — különféle technikai nehézségek áthidalása miatt — ezt követően a számozásban az 1971. év kimarad és az 1972. évi első füzet következik. Az 1972 2—3. összevont füzet az első tíz évfolyam helynévmutatóját hozza. E mutatóba a népneveket, néprajzi csoportok nevét is bedolgozzák és valamennyi adatnál jelölik, hogy az illető hely, illetve közösség kultúrájának mely részletére vonatkozik.

A DEMOS ára évfolyamonként negyven keletnémet márka. Magyarországon megrendelhető a Posta Központi Hírlapirodánál (Bp. V., József nádor tér 1., az előfizetési árat forintba a mindenkori pénzügyi rendelkezések szerint számolják át).

K. E.

Seminarium Ethnologicum

Ötödik alkalommal került megrendezésre 1972. szeptember 1—14. között a Seminarium Ethnologicum: a szlovák néprajz szakos egyetemi hallgatók terepgyakorlata. A pozsonyi Comenius Egyetem Etnológiai Ka-

binetje évről évre külföldi hallgatókat és előadókat is meghív az elméleti és gyűjtés-módszertani képzést szolgáló szemináriumokra. A kezdeményező és szervező szerepet vállaló dr. Ján **Podolák** docens a szeminárium célját saját hallgatói képzése mellett abban látja, hogy ismerkedési és kapcsolatteremtési lehetőséget nyújt a jövő kutató nemzedékének. Ez alkalommal főként lengyel, szlovén, horvát, szerb és bolgár vendégeik voltak. Magyar részről elsőnek **Gunda Béla** professzor küldött hallgatókat, 1971-ben **Balassa Iván** főigazgatóhelyettes képviselte a magyar néprajzot. 1972-ben **Ujváry Zoltán** egyetemi docens, **Sárkány Mihály** tudományos kutató, **Schwalm Edit** műzeológus, **Süvegh Veronika** és **Kunt Ernő** egyetemi hallgató meghívott vendégként vett részt a szeminárium munkájában.

Ez alkalommal a szeminárium közel hatvan résztvevője a Szepesség szlovák és ukrán falvainak népi társadalmát, a társas élet szokásait és az agrárszokásokat vizsgálta. Tervek szerint az általuk gyűjtött anyag a helyi szervek kiadásában néhány éven belül publikálásra kerül. 1973-ban ugyancsak nemzetközi részvétellel a rozsnyói járásban a szlovák—magyar interetnikus kapcsolatokat vizsgálják az anyagi kultúra egyes szektorai-ban (pásztorkodás, építkezés).

P. K. A.

Megemlékezés rokonnépek kutatóiról

68 éves korában, 1971. december 31-én hunyt el Moszkvában B. O. **Dolgh**, ismert Szibéria-kutató, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Néprajzi Intézetének osztályvezetője. Tudományos munkásságának jelentős részét nyelvrokonaink, a szamojéd népek tanulmányozásának szentelte. Az expedíciók során elsajátította a nganaszánok és enyecék nyelvét, eredményesen vizsgálta addig ismeretlen folklórjukat (Mifologicseskije szkazki i isztoricseskije predanyija encev. Moszkva, 1961). Doktori disszertációjában a XVII. századi adójegyzékek alapján sikerült rekonstruálnia és térképre vetítenie közvetlenül az orosz hódítás előtti Szibéria részletes etnikai képét a demográfiai változásokkal együtt (Rodovoj i plemennoj szosztav narodov Szibiri v XVII. v. Moszkva, 1960). Hagyatékában maradt a nganaszánok anyagi kultúrájáról írt monográfiája, s kiadatlan a több ezer szót kitevő enyec és nganaszán szótára.

A magyar tudomány méltatlanul feledkezett el Sz. I. **Rudenko** néprajzkutató és régész életútjáról. A világhírű tudós 1969-ben 84 éves korában hunyt el Leningrádban, 1909-ben. **Jankó János** után először tanulmányozta az obi-ugor népek kultúráját, e munkája mai napig kéziratban

van. Néprajzi munkásságában elsősorban a baskírokkal foglalkozott. 1921—1931 között a leningrádi egyetem néprajzi és embertani tanszékének, valamint az Orosz Múzeum néprajzi osztályának vezetője volt. A Paziriki kurgánok feltárása révén neki sikerült először meghatározni az eurázsiai lovas nomadizmus keletkezésének idejét. E témáról írt utolsó munkája: Studien über den Nomadentum (in: Viehwirtschaft und Hirtenkultur. szerk.: Földes L. Bp. 1969. 15—32.).

V. P.

A szovjet néprajzi irodalomból

V. N. Csernyecov: Naszkalnüe izobrazseniya Urala (Uráli sziklarajzok — Moszkva, 1971. 190 oldal és 8 tábla). A neves obi-ugor kutató poszt-humusz kötete nem csupán az uráli sziklarajzok leírását adja, hanem bőséges etnográfiai és folklór összehasonlító anyagot is tartalmaz. A szerző nagy érdeme, hogy felfedezte az északnyugat-szibériai, retardált fejlődést tükröző régészeti leletek és a vogul osztják recens néprajzi anyag összehasonlítási lehetőségét. Szembetűnő az állatbrázolások és a diszitómotívum-rendszerek nagyfokú kontinuitása. A szerző véleménye szerint a sziklarajzok alkotói a mai obi-ugorság helyi etnikai összetevőinek elődei, akik az Ural környéki őshazában maradt neolitikus kultúrájú differenciálatlan finnugor csoportok voltak. A sziklarajzok kultikus jelleggel a halászat és vadászat témakörébe tartoznak. Hasonló jellegű sziklarajzok találhatóak még Norvégiától a közép-szibériai Angara folyóig terjedő artikus övezetben, vagyis az uráli népcsoportok kőkorvégi széttrajzásának útvonalán. Ezt a feltételezést a társtudományok legújabb eredményeivel támasztja alá.

B. O. Dolgih: Ocserki po etnyiszeskoj isztorii nyencev i encev (Vázlatok a nyenyeczek és enyeczek etnikai történetéhez, Moszkva, 1970. 267 oldal). A szerző a XVII—XVIII. századi adóösszeírások, népszámlálási adatok segítségével, továbbá totemisztikus nemzetségnevek és lokális csoportok elnevezései alapján állapította meg az általa vizsgált népcsoportok korábbi etnikai összetevőit. Ily módon jutott arra a következtetésre, hogy a nyenyecékél megtalálható duális moety rendszer a déli irányból felszivárgó szamojédek és a terület őslakosainak összeolvadásából jött létre. Az enyec etnikum — amely a tundrai és erdei néprajzi csoportokból áll — a jukagirokhoz közelálló őslakosság, a több hullámban megjelenő szamojédek, valamint tunguz csoportok különböző arányban keveredő konglo-

merátumából alakult ki feltehetően a rénszarvastartás hármás fázisú formálódásával párhuzamosan.

Ju. S. **Sztyepanov**: Szemiotika (Moszkva, 1971. 146 oldal). A szovjet nyelvész összefoglaló igényvel írt könyvében a jeltudomány legfontosabb elveit ismerteti, főleg a humán jellegű tudományokkal való lehetséges kapcsolat szempontjából. Figyelemre méltó, hogy a szemiotika különféle irányzatainak bemutatásakor külön fejezetben foglalkozik a néprajzban és folklorisztikában egyre sikeresebben alkalmazott etnoszemiotikai kutatás eredményeivel és lehetőségeivel. Ezenkívül részletesen boncolja a különböző történeti korokkal együttjáró ún. „szemiotikai forradalmak” jelentőségét is.

G. E. **Markov**, a Lomonoszov Egyetem néprajzi tanszékének profeszszora, a tudományok doktora disszertációját, Ázsia nomádjai címmel oroszul jelenteti meg a Nauka Kiadó (Moszkva). A monográfia magyar szempontból is érdeklődésre tarthat számot, különösen a nomád gazdálkodás bronzkor végi kialakulásának újszerű bizonyítása, valamint a nomadizmusnak, mint az ősközösség és az osztálytársadalmak között átmenetet képező önálló társadalmi-gazdasági formációként való felfogása miatt.

V. P.

Szlovák néprajzi kiadványok

A pozsonyi Comenius Egyetem kiadásában már két kötet jelent meg, s a harmadik kötet is megjelenik 1972-ben a szláv népek etnográfiai megismerésének szolgálatára rendelt évkönyvből, az **Ethnologia Slavicá**-ból. Dr. Ján **Podolák** docens, az évkönyv főszerkesztője igen tekintélyes tudósokat nyert meg az ügy támogatására, hiszen a szerkesztőbizottság tagjai között találjuk J. V. **Bromlej** akademikust (Moszkva), M. **Gavazzit** (Zágráb), V. **Novakot** (Ljubjana), M. **Gladyszt** (Krakkó), Ch. **Vakarelskit** (Szófia) és másokat. A nagy hiány potlasara hivatott fórum kizárólag világnyelveken, főként angol, német és francia nyelven közöl tanulmányokat. Ezzel is megkönnyíti a kapcsolatot a szláv néprajz művelői és az európai etnológia más területein érdekelt kutatás között. A rezümék viszont szláv nyelveken (orosz, lengyel, cseh) segítik az olvasó tájékozódását.

Az 1970-ben megjelent I. kötetben számos értékes tanulmányt találunk. M. **Gavazzi** az ó-szláv kultúráról, annak általános karakteréről, J. **Michálek** Sáfárikról és annak szláv néprajzáról értekezik. A nagy elődök közül Niederle-ről S. A. **Tokarjev** szól az ó-szlávok vallási hiedelmeinek újabb megvilágítása kapcsán. J. **Podolák** és A. **Habovštiak** a kárpáti pász-

torkultúra és pásztor-kolonizáció kérdésének szentelte cikkét. J. V. **Bromlej** a keleti- és déli-szlávok szotnya elnevezésű középkori társadalmi intézményéről értekezik, Ch. **Vakarelski** pedig egy bolgár maszkos, dramatikus játék feldolgozására vállalkozik. Magyar szerző következik a sorban: **Ujváry** Zoltán a szlovák házalók magyar dramatikus játékokban feltűnő alakjáról szóló ismereteinket gyűjtötte össze. O. **Sirovátka** módszertanilag is érdekes tanulmányában két szláv nép érintkezési zónájából meríti témáját. S. **Zečević** a lesnik nevű dél-szerbiai erdei szellemlény népi képzetével foglalkozik. I. **Gardoš** a szorb közmondások kutatásába, S. **Musiat** pedig a szorb közösség életébe ad bepillantást. A kötetet a szláv néprajzi kutatás neves folyóiratairól közölt ismertetések (Lud, Szovjetszkaja Etnografija) zárják. A további kötetek bemutatására visszatérünk.

Milada **Kubová**: Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za roky 1960—1969 (Bratislava, 1971. 194 oldal). A közel kétezer címet tartalmazó bibliográfia elsőrendű segédeszköz a szlovák néprajzi kutatás eredményeinek gyors megközelítéséhez. A címeket tematikus csoportokba osztva találjuk, s a kötet végén földrajzi és szerzői mutató könyviti a tájékozódást. A szerény köntösben megjelent bibliográfia az Index Ethnographicus hiányát juttatja eszünkbe.

Rudolf **Bednarik**: Cintoríny na Slovensku (Bratislava, 1972. 172 oldal, 148 fekete-fehér és színes fénykép, 25 rajz, német nyelvű összefoglaló). Az idősebb generációhoz tartozó szlovák tudós díszes kivitelű könyve a temetők, fejfák és sirkeresztek művészetét dokumentálja az egész szlovák nyelvterületről származó anyaggal. A kötetben magyarországi szlovák és szlovákiai magyar adatokat is találunk, s a tanulmányban a magyar—szlovák interetnikus kapcsolatok egyes kérdései filológiai kifejtést nyernek.

P. K. A.

NÉPRAJZI HIREK

1972/3—4. szám

Tartalom

55— 59	Társasági hírek
60— 65	Személyi hírek
66— 70	Évfordulók — megemlékezések
71— 83	Tudományos munka
84— 91	Kiadványok
92— 95	Kiállítások
96— 98	Néprajzi dokumentáció
99—103	Külföldi hírek

NÉPRAJZI HIREK
ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsheft der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Péter Kecskés

Budapest, VIII., Könyves Kálmán körút 40.

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Programm der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Institutionen,
Ausgaben und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.